Viorel Marineasa
Dicasterial

I.

Paori, beamtări şi alte chestii

Cel din urmă harambaşă

În 1967, la emisiunea TV de mare succes „Dialog la distanţă”, un oarecare Oprea de prin părţile Lipovei a fost prezentat cu emfază drept unul dintre ultimii haiduci. S-au citat chiar câteva versuri din ce ar fi putut constitui un nucleu de baladă:

„Frunză verde de sulfie
Oprea-i mort la Şişu-n vie…”

Pentru a se da o frumoasă fluenţă glosărilor pe marginea instituţiei haiduciei, nu s-a mers mai departe cu istoria acelui harambaşă întârziat.

Iată adevărul: Oprea s-a aflat departe de standardele fizice şi morale ale tagmei („nalt la stat,/ mare la sfat”), fiind un om mic şi gros, beţivoc notoriu, fără rafinamentul de a „bea vin din burduşel”, deci cu preferinţă pentru tescovina din uiagă. Principalele isprăvi: a prădat banca din oraş şi l-a omorât pe directorul acesteia, vagă rudă cu el (un martor, care a stat după uşă, de emoţie s-a scăpat pe el); l-a împuşcat şi l-a jefuit pe un fel de casier care se ducea să-i plătească pe tăietorii de lemne din pădure; aflând că Şişu, cel cu via, şi-a vândut boii, l-a curăţat de toţi banii în timp ce-l ţinea în bătaia puştii. Jăndarii i-au luat urma şi, cum spuneam, prezentându-se grăsălan, n-a prea prins viteză, aşa că glonţul mortal l-a găsit când se străduia să depăşească o coastă. Era în 1934.

Resturi ale găştii s-au menţinut şi după război. Fără să aprecieze că nu mai cadrează cu noua orânduire, au continuat să terorizeze împrejurimile, jafurile lor, însoţite de mici bestialităţi, vizându-i atât pe cei cu stare, cât şi pe cei sărmani. Unul s-a menţinut până târziu, prin ’51 parcă – i se spunea Ciobu. Blestemăţiile lui au ajuns să-i irite pe şefii armatei ruseşti de ocupaţie. Ei au hotărât să sprijine autorităţile române cu un tanc, care să ia cu asalt ascunzişurile ultimului haramin, găzduit când de ţiganii de pe Valea Mare, a mânăstirii, când de cei de pe o uliţă ce ducea înspre dealuri – se chema Strada Mavrocordat, însă cei ce o locuiau preferau etimologia la-ndemână: „Maţ-Încordat, mâncaţi-aş curu’, domnule”. Miliţia populară a mulţumit călduros comandanţilor sovietici şi a cerut permisiunea să rezolve singură situaţia, recurgând, ce-i drept, la posturile din împrejurimi. Destul că au dat de bandit, aflat la ceas de vizită şi de aprovizionare la ţiitoarea sa. Au înconjurat bârlogul. „Predă-te, Ciobule”, ţipa plutonierul în porta-voce, iar văile răsunau sinistru. Răspunsul a venit pe măsură, Ciobu a început să împroaşte obraznic cu vechea lui puşcoacă. Unul dintre miliţieni, ca să-l neutralizeze, a aruncat o grenadă pe gura podului, căci de acolo veneau împuşcăturile, dar Ciobu a prins-o din zbor şi a azvârlit-o de unde venise. Două persoane au fost grav rănite. Până la urmă l-au răzbit şi l-au determinat să coboare. În faţa lor s-a arătat o stârpitură, un ins mărunt şi noduros, doar ochii îi trădau apucăturile.

După ce a ieşit din închisoare, Ciobu a devenit un paşnic păzitor de oi. S-a stins din viaţă prin şaptezeci şi ceva. Până acum câţiva ani mai putea fi întâlnit prin preajma Mureşului un alt membru al trupei, Lae, un beţivan ciung, ologit şi urduros, ce făcea pe pescarul şi avea năravul să

doarmă, în lipsa unui domiciliu, pe sub poduri sau în clăile de fân.

Melancolii cu Nadejda

În acel an, trupele sovietice se pregăteau să părăsească orăşelul şi ţara. De 7 Noiembrie urma să se desfăşoare serbarea de adio în noua casă de cultură. Aşa că buna profesoară de limba rusă, Nadejda Stepanovna, a făcut preparative îndelungi. Pentru că avea deosebită încredere în mine, mi-a dat rolul de „avtor”. Cu câţiva ani înainte fusese altfel: şcoala rusească se afla în fosta casă a lui Sever Bocu, un fel de Peleş în miniatură; am fost duşi în holul a ceea ce ni se părea un palat, am schimbat, în cadrul unui ceremonial pionieresc, daruri cu elevii de acolo, care altfel se ţineau departe de noi – totul în faţa portretului înfăţişându-l pe genialul conducător. Şi tot atunci, probabil că în dimineaţa următoare, am defilat pe malul Mureşului, dinaintea unor tribune improvizate, scandând lozincile momentului: „Stalin şi poporul rus/ libertate ne-au adus!”, „Noi vrem pace în Balcani/ Fără anglo-americani!”. Între timp, foarte repede, se produsese lepădarea de cultul personalităţii. Deci, Nadejda Stepanovna îmi sortise rolul poetului. Iată-mă pe scenă, în faţa sălii vaste, cap de şir, având alături încă şapte-opt colegi. Moment de aşteptare. În rândul al doilea – o frumoasă rusoaică aplecată diligent la urechea căpitanului ei, descifrând, cu pătrundere, dar şi cu tandreţe, după felul în care ne prezentam înţoliţi, ce voiam să simbolizăm: poetul, strungarul, soldatul, colhoznicul, minerul, medicul, învăţătorul. M-am încurcat chiar de la al doilea vers, a trebuit să-mi sufle bătrâna dăscăliţă. Doar îmi fixasem din timp unde o să mă împotmolesc. În culise ne-am ciocnit de cei din corul ostăşesc. Am ascultat o vreme: „Volga, Volga”, „Sălbatică-i stepa Baikală”, „Katiuşa”. Am ieşit. Am mâncat

crenvurşti cât degetul mic de la taraba din parc. Făcând pe bărbaţii, am băut bere; am tras la ţintă cu arme uşoare de tir. Ne-am retras în locul numit „sub dughene”, o construcţie din vremurile turcilor, menită negustorilor şi meseriaşilor. Am jucat bâza. Se întunecase de-a binelea. Ne-am luat după un cârd de fete pe care le ştiam vag, erau venite de dincolo de pod, de la şcoala din Radna. Nu-mi venea să mă duc acasă. Ceva ca o apăsare mi se plimba pe coşul pieptului – poate că era nemulţumirea că mă încurcasem la poezeauă sau tristeţea de a petrece încă o seară mohorâtă între zidurile unei aşezări în care componenţii armatei de ocupaţie egalează numărul localnicilor, tristeţe mărită de faptul că încrezutele de rădnence nu catadicsesc să te bage în seamă, visează la liceeni, ba chiar la studenţi, la zdrahoni din echipa de volei. Ştiam că, a doua zi, Nadejda Stepanovna o să-mi reproşeze cu delicateţe gafa de pe scenă, dar tot ea se va bucura copilăreşte peste o lună, când, de Sfântul Nicolae, o să mă vadă cu un ceas uriaş la mână, „nu-taaac, ciniva a dovidit multă strădanie, iar moşul l-a răsplătit”, ceasul, realizare şi adaptare a viguroasei industrii din ţara socialismului victorios după un prototip elveţian de buzunar, fiind achiziţionat de tatăl meu cu trei sute de lei, jumătate din leafa lui pe o lună, într-un local din Timişoara, de la un sergent rus ce se pregătea de întoarcere în ţară… Aşadar nu voiam să ajung acasă, am luat-o, povestind întruna, cu Căldăruş şi cu Graf pe strada Mihai Viteazul. Ne-am amintit cum, într-un rând, încăierându-ne pe uliţă, ne-a despărţit un ostaş care, ca să ne potolească, ne tot trăgea de colţul cravatei roşii, întrebându-ne mustrător: „Tî pianer?”.

Aceleaşi locuri o să le bat peste douăzeci şi cinci de ani, şi iar într-un început de noiembrie, cu Daniel Vighi, căutând

pe cineva despre care vom afla că s-a mutat, că a murit sau că lipseşte momentan. Hotărâţi să ne melancolizăm, vom bea votcă şi vom asculta muzică preclasică pe dealul mânăstirii. Vom trece pe lângă casa lui Bocu, cufundată în beznă, pe „sub dughene”, pe la restaurantul „Vânătorul”. Nimic de regăsit. Vom lua trenul de miezul nopţii către Timişoara.

Partoş-Europa, tur-retur

N-ai plecat cu motoreta înspre Partoş, asta s-a întâmplat altă dată şi în altă direcţie, la Pişchia, însă – e drept – însoţit de aceeaşi persoană. Când aţi urcat în şa, ţi-a cuprins mijlocul, refuzând să recurgă la sprijoana dintre voi, s-a încolăcit pisiceşte, convinsă că-ţi atribuie un spor de bărbăţie. Stimulat astfel, ai accelerat, bucuros că motorul te ascultă, că aerul îţi vâjâie pe la urechi, că ai în spate o povară dulce, că te-aşteaptă o zi cu ea în pădure. La Partoş te-ai dus cu autobuzul. De la Banloc, pe un drum de pământ, desfundat. Asta ţi-a răscolit maţele, ţi-a adus stomacul la gură. O fi fost şi emoţia. Erai avertizat că te vor opri la punctul de grăniceri de la intrarea în sat, că s-ar putea să vă dea jos din maşină. Aşa s-a şi întâmplat. Căprarul a pus mâna pe telefon, a vorbit cu ofiţerul. Într-un târziu, bătrâna, anunţată de ceilalţi călători, a venit prin hârtoape şi v-a luat „pe răspunderea ei”. Te-au avertizat să nu te prea plimbi pe uliţe. Buletinul ţi-a rămas la grăniceri. Aveai, se pare, mutră tipică de suspect. Şi la Stamora-Germană, când să ieşi din gară, numai pe tine te-au oprit. „Mă duc la frate-meu, face armata şi-i aicea la munci”. Culmea-i că şi la Turnu-Severin ai păţit-o la fel, ţi-ai dat întâlnire cu Dumitru, el trebuia să vină de la Drincea, dar adormise şi pierduse legătura.

Te învârteai prin staţie. De la bufet n-aveai ce lua, tocmai cu o zi înainte se introdusese regula de a se da băuturi doar după 10. Te-au târcolit mult băieţii până să vină

la tine, dar te ştiai vizat, doreai întâmplarea. Până la urmă, unul mai băţos te-a luat direct, „urmaţi-ne până la post”. Le-ai explicat că aşteptai un prieten, ţi-au controlat bagajele, „văd că aveţi o pereche de bascheţi, s-ar putea să fiţi cinstit, dar prea aţi stat mult pe loc”. Ei, se întâmplă şi celor ce călătoresc mai amplu. Ţi-a povestit Eugen că grănicerii nemţi şi-au îndreptat armele spre el, gata să tragă, l-au ţinut 24 de ore închis până să-i dea drumul cu bacul spre Suedia, îl bănuiau de spion sau terorist, încurcătura dracului. L-ai aşteptat îndelung pe frate-tu. Deşi era sâmbătă, mai se afla în câmp, la dispoziţia unui brigadier care vroia să scoată untul din ei, îl excitase faptul că avea de-a face cu viitori studenţi. Aţi mâncat din taşcă, în curtea bisericii catolice, sub privirile critice ale îngrijitorului, având grijă să nu lăsaţi mizerie. Un picnic marcat de tristeţe, din pricina dificultăţilor de adaptare a puştiului la rigorile serviciului militar.

Şi la Pişchia ea a întins șervetul pe iarbă. Ai continuat să-l vezi, cu mormanul oaselor de găină, cu butelcuţa pe trei sferturi golită, iar mai în fund – motoreta parcă la pândă, în timp ce voi vă hârjoneaţi, preparând momentul cel mare. Pe tren, când te-ai întors de la Stamora, un preot ortodox pensionar ţi-a relatat că e mare criză de slujbaşi ai bisericii pe frontieră, că e nevoie să gireze şi la Partoş, deoarece titularul de acolo a trecut fraudulos la sârbi împreună cu ibovnica lui, „ţţţ” făcea bătrânul, „există destui care ne fac tagma de râs și oficialităţile de-abia aşteaptă”. Ţi-ai amintit acel cântec despre un fel de popă haiduc hălăduind între două Banaturi: „Est-un popă-n Vlaicovăţ/ Ce cunună fără cărţi/ Est-un popă în Uzdâni/ Cunună voinici străini”. Aşa şi tu, ai furat certificatul de naştere de la maică-ta, numai să te-nsori cu ea; bătrâna o simţise că-i nestatornică, ţie nici nu-ţi trecea aşa ceva prin cap şi nici acum nu realizezi

povestea, când ea-i de mult în Germania şi-ţi scrie pe furiş de doctor, noul ei bărbat, că încă te iubeşte; îţi propune chiar să vă întâlniţi „pe teren neutru”, la Budapesta, ea va plăti totul, de parcă n-ar şti că tu n-ai nicio șansă, o singură dată te-ai înscris într-o excursie pentru Sofia, însă te-au respins fără explicaţii, nu prezentai garanţii și basta. Îţi pregătise biata maică-ta un serviciu de pahare, acum zace, încă ambalat, sub biroul tău, o fi zob sticlăraia, de atâtea ori ai dat în cutie cu piciorul, în nopţile când insomnia te chinuia din cale-afară.

Oricum, n-ai fi ştiut să faci bişniţă, era vorba să ai un ban de cheltuială, să aduci de la bulgari un parfum, un spray și câteva B.T.-uri. Mai bine decât să te întoarcă de la graniţă cu macrameurile, cum i s-a întâmplat tușei Cătăluța. Îţi tot repeţi că te vor lăsa să vezi lumea când vei fi bătrân şi înăcrit de tine însuţi, „să-ţi cunoşti mai întâi ţara, ce are atâtea așezări și peisaje minunate”, te-a sfătuit în regim de ghid turistic colonelul patriot de la pașapoarte la care făcuseși prostia să mergi în audienţă. Vei povesti nepoţilor cum ai fi putut vizita Sofia în urmă cu un sfert de veac, ba nu, acum patru decenii, numai că, nu-i așa, s-a interpus o întâmplare nefericită. Somnul nu s-a lipit de tine nici în cele patru nopţi cât ai rămas la Drincea. Gazda lui Dumitru te culcase într-un fel de mansardă fără lumină. Trosniturile și bufniturile de prin cotloane răsunau până spre dimineaţă. Te chinuiau parcă și un soi de insecte. Îţi venea tot timpul să urinezi. Trebuia să te foloseşti de lanternă, să cobori scara fragilă, să stai în mijlocul curţii atât de sumbre. Mai erau şi arsurile de la cafea, de la fumat, de la băutură. Se ducea naibii concediul, cică te refăceai…

E drept că la bătrâna aproape necunoscută din Partoş n-aţi zăbovit decât o zi. Te-ai cocoţat în patul înalt, duna uriaşă aproape că te zdrobea. Dimineaţa vi s-a dat mâncare

gătită şi asta ţi-a amintit din nou de frate-tău, de armată. Îl mutaseră în altă parte, la o fermă de lângă Lugoj, al cărei nume îţi scapă. Culegeau mere. Era noiembrie, dar căzuse deja zăpada. Căpitanul v-a invitat într-un birou încălzit. N-ai putut sta prea mult. Pleca un tractor până jos, trebuia să profiţi de ocazie. Ăl mic, uitându-se după tine, cu mâinile căzute până la genunchi, avea aceeaşi neajutorare în priviri. Şi totuşi ai pornit într-un rând cu motoreta spre Partoş, doar că rabla te-a lăsat la jumătatea drumului, o călăriseşi prea mult cu o zi înainte, când te-ai avântat până la Dumbrăviţa, la C.A.P., să culegi muşeţel, ca să faci rost de ceva bani, pentru ca să te poţi duce cu ea la mare, fără să ştie maică-ta, dar până la urmă nici măcar n-aţi mers, ea se înhăitase deja cu un coleg de-al ei de la proiectare şi a căutat scandalul cu lumânarea, ca să pretexteze că dă o fugă în Ardeal, la mătuşă-sa, înţeleapta, sfătuitoarea familiei, când de fapt se pregătea pentru aventura de la Herculane, i-ai spus că te-ai prins de mişcare, iar pe tine să te expedieze ca pe-un fraier c-un nepot de-al ei de la internatul Liceului C.F.R. la Buziaş, începuseşi să ţii fără motiv la el, ca să vă petreceţi acolo într-o mare plictiseală duminica, iar ea să poată râde pe socoteala ta cu inginerul ei, sau chiar făcuse tentativa să te trimită iarăşi la Partoş, unde locuia acea bătrână aproape necunoscută, ca să te umilească vreun militar în termen de la postul de control, iar tu să rămâi cu obsesia gestului femeii când să faceţi colţul, mâna artritică îndreptată înspre bălţi şi păpuriş – „uite, acolo-s sârbii"…

„Trubadurul" şi Doftana

Petronelei

Doamna Elena Duran s-a mutat în casa de raport de pe Strada Vasiovei nr.44 la puţin timp după război. Lume amestecată – cei vechi (bănăţeni sau bănăţenizaţi, mici

meseriaşi, cărăuşi, scribălăi în diverse birouri din perimetrul pieţei, lucrători la fabrica de tutun sau la cea de lanţuri), cei relativ noi (basarabeni şi bucovineni fugiţi din calea ruşilor) şi cei foarte noi (câteva familii de ţigani destul de înfipţi şi stricători ai obiceiurilor locului).

De fapt o chema Durand, fusese soţia unui francez, inginer de avioane, ce lucrase ani buni pe lângă Ministerul de Război al României. Într-o zi de toamnă a tulburelui an 1940, acesta a plecat de acasă şi nu a mai revenit. L-au găsit la vreo săptămână, cu ajutorul credincioasei căţele Artemiza, rasa Setter irlandez, azvârlit într-o groapă cu var din preajma locuinţei, avea faţa mâncată şi un glonţ în ceafă. L-a recunoscut imediat, nu numai după haine, ci şi datorită minunatului păr blond-arămiu. S-a aflat repede că totul e opera spionajului german, ai cărui oameni foiau prin Bucureşti. Rămasă văduvă, doamna Elena s-a mutat la șosea, în confortabilul apartament al sorei sale, Maria, căsătorită cu un înalt funcţionar din Ministerul de Externe. Încheierea păcii n-a adus și liniște celor două fiice ale venerabilului Hristodulu, unul dintre cei mai bogaţi comercianţi din Galaţi. Ginerele diplomat și-a pierdut casa de pe Kisseleff și s-a mutat într-o maghernită din Ghencea.

Părăsind Capitala, doamna Elena și-a lăsat, tot ca măsură de precauţie, şi consoana d de la sfârşitul numelui: Duran suna mai sigur. Odată venită la Timişoara, s-a angajat ca taxatoare la administraţia pieţei. Un timp a dat în particular ore de franceză, până când plutonierul Vârciu şi împuternicitul Suveică i-au atras atenţia s-o lase mai moale cu limbile imperialiştilor. Angelei îi plăcea enorm cucoana Elena, căci deprindea de la ea **maniere**, maimuţica!

Piaţa e un teritoriu generos, nu numai unul umil sau chiar mizerabil, cum cred unii; aici a cunoscut-o doamna

Duran pe domnişoara Horaţiana, o descendentă a Cicio-popilor, cea care-şi întreţinea familia închiriind ţăranilor veniţi să-şi vândă produsele la oraş preţiosul cântar moştenit, de mare precizie. Între cele două s-a legat o strânsă prietenie, mergeau împreună la bazinul ILSA pentru o partidă de înot, ori la operă, a! nu, nu la spectacolul cu Doftana, ci la cele amintind de vremurile bune, **Carmen**, **Trubadurul**…

Suspectată de leucemie, Angela, copilă încă, a fost dusă de părinţii ei, pentru analize, în capitală. Au luat avionul, dar fetiţei, din cale-afară de slăbită, nu i-au rămas decât impresii confuze dintr-o călătorie care, făcută în alte împrejurări, ar fi fost memorabilă. În schimb, îi poartă o frumoasă amintire domnului Hariton, în casa căruia au tras. Lăcătuit în bojdeucă, dumnealui cânta Mozart la flaut. I-a dat Angelei caiete-ghid pentru învăţarea englezei, împestriţate cu scrisul său ascuţit. Ani în şir au corespondat în limba franceză. Fata îi povestea despre amorurile chelnerului Kukovetz, pigmentate de scandaluri cu nevasta, despre ghereta paznicului de la turnul de apă, despre moartea încărcătorului Crăciun Zaharia, survenită într-un cărucior de hamal. Domnul Hariton schimba cu înţelepciune registrul, rezuma filme interbelice şi romane fine, aducea vorba despre casa boierească de la Urlaţi, înconjurată de puţuri petrolifere, dar şi de grădini cu chioşcuri şi iazuri, de vii. Fără să-şi dea seama (iar Angela nici atât), avea ceva din melancolia lui Ibrăileanu când evoca o vară a tinereţilor (1886), petrecută tot pe o proprietate a Goilavilor, dar nu în apropierea Dealului Mare, ci la Heleşteni, în lunca Siretului: „Şi azi parcă-mi aduc aminte de lucruri de pe altă lume. De-atunci n-am mai văzut aşa viaţă bogată, lipsită de griji, frumoasă şi plină”.

La bătrâneţe, doamna Elena Duran s-a întors la Galaţi, „pentru a profita de cavoul Hristoduleştilor”. L-a scos pe inginerul francez de la Bellu şi l-a dus cu ea, avea acelaşi inconfundabil păr blond-arămiu, îi scria Angelei, doar că mult mai lung.

Paorii şi beamtării îi zdrumică pe maistori

1. Mai veni un rând de halbe. Fetiţa îi ceru tatălui să soarbă, ca de obicei, numai spuma. Lacomă, ajunse la lichidul amărui. Făcu o strâmbătură, totuşi înghiţi. Era emoţionată. La masa lor stătea însuşi Răcăjdeanu, interul dreapta al echipei locale (poziţia a treia în campionatul regional), un ins mic şi crăcănat, dar de o mare eficacitate pe teren. ”8”-ul înscris pe tricoul lui devenise cifra ei preferată. Se înroşise, încerca să se ascundă, fandosindu-se, după trupul masiv al părintelui. Răcăjdeanu refuză berea cu care-l îmbiau, „după joc mai vedem, dragi tovarăşi, dacă vă mai menţineţi oferta”. Ca s-o pună în evidenţă şi ca s-o potolească, tatăl, binecotatul contabil al Vinalcoolului, îi propuse să spună pe de rost componenţa Avântului Reghin. Într-adevăr, fata era un fenomen. Se împleticea la citit, dar recita cu uşurinţă formaţiile celor douăsprezece echipe de divizia A: C.C.A., Dinamo, Ştiinţa Timişoara, Flamura Roşie Arad, Asociaţia Sportivă Armata Câmpulung-Moldovenesc, Locomotiva Bucureşti, Progresul Oradea… Dar ea se dovedi prea prinsă, aşa că se încurcă de la bun început. Dezamăgit, tatăl o alungă la popicărie. Fata privi un timp, cu o fixitate absentă, rostogolirea bilelor uriaşe, căutând să capteze pentru clipa de dinaintea somnului uruitul matematic pe pistă, pe jgheab, pocnetul popicelor dispersate.

2. Meciul se desfăşurase în nota de dominare a „Recoltei”, dar ceva nu mergea ca de obicei. Răcăjdeanu, prins în chingile fundaşilor vlăjgani de la „Strungul”, nu se

vedea mai deloc. E drept că şi ăia lucrau la os, nu se tocmeau.

Pe margine, paşnicul contabil de la Vinalcool se agita tot mai mult. Aici era grosul vieţii lui, nu-l interesa altceva, doar câte o bericică şi câte o pălăvrăgeală, în rest – calcule şi iar calcule. Această aşteptare a bucuriei duminicale, cu toate anticipările, febra şi preparativele respective, se transmisese şi fetiţei, care ducea fără chef greul săptămânii şcolare, dar se înviora brusc sâmbătă la prânz. Şi uite că treburile nu se lămureau în confruntarea cu „Strungul”, asta îi dădea un soi de crampe, o greaţă nelămurită, presimţea deja teroarea zilei de mâine, când profesoara de botanică va învârti îndelung filele catalogului.

3. O zi cu adevărat nefericită. Optarul cel eficace era contrat necruţător, arbitrul părea timorat de prestigiul oaspeţilor, galeria „Strungului”, bine grupată pe nişte butoaie, o covârşea pe cea a gazdelor. Doar contabilul nu voia să se împace cu lucrătura de la centru, nu putea suporta o atare batjocură. „Fraţii noştri muncitori trebuie să promoveze”, îi șoptise la pauză șeful secţiei admi-nistrative de la raion. „Cum vine asta, n-au destule echipe divizionare? Târgul nostru nu merită şi el o performanţă?” „Nu mai comentăm, tovarăşe, suntem prea mici”.

La ultima talpă a „becului” de la „Strungul”, contabilul nu se mai abţinu. „Casapule! Brută! Criminalule!” Vocea piţigăiată a fetiţei îi ţinea isonul. „Crimi…” Îşi înghiţi ultimele silabe. Un pişpiric cu figură cruntă, având basca trasă sumbru peste frunte, îi băgase degetele-i noduroase în gură. „Te iei de frate-meu, conţoapă, de ce-l înjuri, mă, pe frate-miu? Tu știi cine-s eu?” Şi-i arse un picior în fluier. „Am trecut la lupta de clasă, din care n-ai cum să scapi. Te terminăm astăzi, în ziua de repaos pentru cei ce muncesc şi de închinare pentru burghejii ca tine”. Contabilul, înconjurat

de alte chipuri rânjitoare, o băgase pe mânecă. Fetiţa se smiorcăia enervant, nelăsându-l să raţioneze rapid. Unde naiba se pitiseră cei cu care înfrunta, seară de seară, halbele la birtul lui Hummel? recunoscu în preajmă răsuflarea râncedă a şefului de post: „Tov. contabil, pocneşte-l o dată scurt, că am şi sărit, crucea mamii lui de şurubărar!” În ciuda îndemnului picat din senin, funcţionarul se trezi spunând: „Dragi tovarăşi şi oaspeţi ai noştri de la regiune! Mult stimaţi lucrători ai uzinelor, în mod public îmi cer scuze dumnealui şi dumneavoastră tuturor pentru că am insultat pe acel brav fotbalist care se pare că-i este frate. Vă doresc succes în lupta pentru promovare!” Fetiţa dârdâia, tatăl îi simţea tremurul în pumn. „Nu mă las până nu-l omor pe reacţionar”, urla în continuare micuţul, în timp ce ai lui simulau că-l reţin; aşa că reuşi să repeadă un cap în figura contabilului, care, din nefericire, tocmai se înclinase; stânga fulgerătoare în burtă n-a mai sesizat-o decât fetiţa de la nivelul ei de cuprindere.

„Îmi cer respectuos iertare reprezentanţilor…”, mai îngână contabilul după ce-şi recăpătă suflarea. „Am şi eu un frate mecanic de locomotivă…”, dar un nou pumn la plex îi întrerupse vorba, nu şi firul gândurilor, „da, dar mai am un frate la Canal, aşa că…”

4. Contabilul zace lângă gard. A mică scânceşte alături. Bătaia s-a întins, dar s-a şi regrupat pe terenul de joc, participă la ea jucători şi spectatori laolaltă, oaspeţii folosesc sticlele de bere, gazdele se servesc de leaţuri şi de bruşi de pământ. În sfârşit, orgoliul local s-a trezit de-a binelea, de pe dealurile din apropiere au apărut câţiva ciobani mioritici mânuind boata cu gesturi ancestrale. Dulăii lor ştiu pe cine să sfâşie.

Ioani, prostălăul aşezării, a luat-o la goană pe uliţe,

călare pe velocipedul său, zbierând cât îl ţin plămânii: „Sculaţi, mă! Paorii şi beamtării îi zdrumică pe maistorii de la oraş!”

Un tabes şi o tabacheră drept moştenire

Cele de pe Calea Moşilor nu se comparau cu Tante Elisabeta. Mieluţa, de pildă, l-a întrebat dacă n-o cunoaşte pe o nepoată a ei care „lucrează la un minister la Cluj”. S-au mirat că e ortodox, că vorbeşte atât de bine româneşte. Nişte mahalagioaice prostuţe, însă cu suflet cald.

Pentru vizita programată în casa de pe strada Hagi Bolborea a fost silit să urmeze un program special: a studiat arborele genealogic al Gosavilor, Davideştilor şi Pahonţilor; şi-a retuşat lacunele privind bunele maniere cu ajutorul unei cărţulii traduse din franţuzeşte în 1908; şi-a ajustat la croitoria de lux „La Mitică” singurul lui costum mai de doamne-ajută; a exersat demostenic în cimitirul militarilor englezi, pentru ca vocea-i emotivă şi scârţâitoare să nu-i joace feste prea mari. Ce mai, se afla în faţa unui soi de examen. Beatrice însăşi, sub pretextul că vrea să-l potolească, turna gaz peste foc.

În sfârşit, sosi ziua. Turlele hardughiei, numită ostentativ „Casa boierească Pahonţu”, se arătau neliniştitor de la o distanţă de trei uliţe. Întârziaseră. Întreg clanul se afla în vasta sufragerie. Elisabeta îi întâmpină arborând o tinerească rochie verde, vag paspoalată cu negru. Ambianţa parastasului pentru biata Hélène trebuia susţinută prin elemente discrete. De cum îl văzu, o avertiză pe Beatrice că şi-a luat un bărbat prea frumos pentru nasul său. „Păcat că e scund şi dintr-o familie anodină”, adăugă. În talmeş-balmeşul graţios instalat al discuţiilor încrucişate, Tante Elisabeta continuă pe cel mai firesc ton tirul asupra lor, lăsând impresia că nici nu-l bagă în seamă. Ceilalţi îşi

reţineau cu stil satisfacţia, bucuroşi că au scăpat ei de bobârnace, dar și agreând subtilităţile fugoase ale spectacolului. Spre final, ţinu o dizertaţie despre tabes, cu aplicaţie asupra lui Camil, bunicul Beatricei. Descendenţii sfârşesc în ftizie la prima generaţie, la a doua sunt marcaţi de cusururi fizice. În ce priveşte persoana-bază, aceasta va acuza tot mai mult dureri la încheieturi şi ale viscerelor, o va lua razna („Amintiţi-vă de bolboroselile urmuziene ale lui Camilache, de furorile-i fără motiv”). Se lăsă o tăcere de mormânt. Beatrice ţâşni, urmată căţeluș de el. Nu știuseră nimic despre această zestre genetică.

Se îndepărtară opăriţi în frumoasele lor haine retuşate, sub atâtea priviri bătrâne, însă distinse şi încă agere. Cineva comentă destul de tare ca să poată prinde şi ei, li se oferea deci cu magnanimitate un premiu de consolare: „Ce juni sunt, ce juni!” Latura ardeleană, își zise. Ţinând-o într-un bocit până acasă, Beatrice jură să nu mai calce în cuibul otrăvit.

Dar a doua zi primiră un telefon. Îi invita din nou, de data asta pentru o întâlnire intimă. Aşa că luară iarăşi calea blestemată.

Deci Hélène murise. Rămăseseră Adelina, Elvira (care orbise) și ea. Părea fiica sau nepoata lor. Pentru că nu putuseră face partide pe măsură, deşi fuseseră nişte **beautés** ieşite din comun, nu se măritaseră, erau, fără îndoială, virgine. Numai Elisabeta cunoscuse deliciile amorului, însă fără să tindă spre legături maritale, doar trebuia să se sacrifice ca să le ţină pe celelalte surori în speranţa că timpurile se vor schimba și că vor trăi iar „în normalitate”. Ea a fost singura care a mers cu şcoala atât de departe, până-n anul al treilea la Drept, singura care „a muncit la stat”. Aceasta-i dădea un plus de autoritate, pe lângă cea

nativă, Elena, cât trăise, Adelina şi Elvira, o ascultau neajutorate şi fără crâcnire.

Afişa o rochie bordo, căzând greu, dar, în acelaşi timp, cu graţie. Tante Elisabeta nu voia să îmbătrânească. A fost rezonabilă. Abia dacă le-a aruncat câteva săgeţi. S-au ales cu o broşă cu montură de diamante (ea) şi cu o tabacheră de aur (el)! Le-a trăncănit despre câmpurile petrolifere de pe domeniul „baronilor” Gosav, la care ar avea şi ei acces, „dacă pică ăştia”, despre înrudirea cu Sfetea şi Coşbuc („şi noi avem sânge transilvan, domnule”), despre ramificaţiile de la Pireu şi de la Genova ale familiei, despre icoane provenite din Şchei şi din Malorosia. Cât despre sifilisul sărmanului Camilache, aaa, nuuu, vorbise şi ea aşa, era numai o presupunere, o bâjbâială plecând de la reţeta aceea găsită în port-vizitul lui şi de la episodul cu călugăriţa fugită din mânăstirea Suzana.

Aşa mai merge, ştia, deci, să fie şi altfel.

N-a mai văzut-o ani de zile. Între timp, s-a despărţit de Beatrice. Adelina şi Elvira muriseră. I-a ajuns totuşi la ureche oribila poveste. (Fiind într-o delegaţie, i-a făcut o vizită.) Avea să i-o spună chiar ea (metamorfozată de acum în babă cu haine mohorâte), i-a spus-o în termeni exacţi, clinchetind metalic. Un psihopat imberb o violase şi-i luase ultimele bijuterii. A reclamat la miliţie, n-au prea băgat-o în seamă, au râs de ea („Să-ţi fie de bine”, i-a aruncat un şef). Tânărul cel diliu a reapărut. A ameninţat-o cu un cuţit, a scotocit prin scrinuri şi tot dichisul. Miliţienii au luat-o pe ea drept nebună. Până la urmă s-au hotărât să-i posteze doi oameni în casă. În ultima noapte hărăzită pândei l-au prins. A ieşit un tărăboi ce a angrenat tot cartierul.

Când să plece, femeia aceea foarte bătrână care aducea confuz cu înfloritoarea tante Elisabeta mai zise: „Primesc de

la el scrisori de ameninţare. Sper să mor până-l eliberează”.

Parfumul de usturoi

Probabil că aşa i s-a spus de când era mic: că ţăranii de la câmpie sunt mai ai dracului, că adevăraţii români au rămas – sfătoşi, ospitalieri, integri – în satele de munte; destul că până încoace şi-a menţinut această părere, deşi în scurtele lui vizite observa abateri, pe care prefera să le numească schimbări datorate nefericitului amestec de civilizaţie şi socialism. Mici suspiciuni că viziunea e simplificatoare a avut întotdeauna, dar le-a alungat pe motiv că omul trebuie să-şi păstreze, chiar dacă aduce din condei, zone de puritate. Nici nu era greu să-ţi formulezi rezervele. De pildă, ce sat de munte e ăla aflat la o altitudine de 150 de metri, mă rog, într-o vale. Iar „culmile” din jur abia dacă ating 400. Sau prejudecata cu aerul curat, bun pentru întărire, însuşită şi de localnici („aţi mai venit pe la noi, las’ că-i bine, aici poţi să bei aerul”); doctorul i-a arătat o dată o situaţie cu neaşteptat de mulţi ofticoşi („nu se îngrijesc, dă-i naiba, unii trăiesc ca animalele”). Să nu mai vorbim de aşa-zisa bunătate (desele bătăi dintre locuri, plăcerea de a face uz de cuţit, taina pistolelor îngropate în fundul grădinilor, către râu)!

*

Din tot clanul lor mai sunt acolo trei: **Bunamică**, **Băiatu’** şi **Dede**. O să-i revadă în curând.

Bunamică: 88 de ani. Miss Oraviţa în 1921, 6 clase de liceu, recitatoare patetică din Eminescu, Coşbuc şi Goga; reruralizată în ultima jumătate de veac; nostalgii – flirturi la operă, petreceri cu şampanie, promenadă, băi, Severin, capitala Banatului, capitala ţării. Încălţată în tenişi rupţi pe la protuberanţe; câteodată, seara, venită de la prune, după ce a rânit la vite, bea un păhărel de răchie şi declamă, în cuină, pe

scara de la pod sau în pivniţă, profitând de rezonanţa acesteia, **Mortua est**. Se emoţionează, îşi şterge lacrima, una singură, apoi, aproape instantaneu, drăcuie. Destinatari – câinele ori mâţa ce i se încurcă printre picioare, Băiatu', aragazul care afumă, soarta.

Băiatu': 58 de ani, fost favorit al familiei, fost luptător de greco-romane, fost copil frumos; trecut prin 5-6 şcoli neterminate; 20 de locuri de muncă. Alcoolul, hemipareza, crizele de nebunie – pătimiri pe care le preface în arme de apărare şi de dat contralovitura: dacă-l scoţi din sărite se îmbată şi-ţi crapă ţeasta sau o să-l ai pe conştiinţă în caz că survine un nou atac. Îi place să întocmească şi să expedieze autorităţilor memorii şi reclamaţii, prilej de a-şi povesti la infinit viaţa chinuită şi mereu sub incidenţa nedreptăţilor: ba ameninţă gros, ba încearcă, fără abilitate, să flateze forurile cărora li se adresează: îi porcăieşte pe toţi, sunt momente când i se pare că descifrează liniile unui complot organizat în acest talmeş-balmeş incredibil care este lumea.

Dede: 22 de ani, biografie faulkneriană: elev la şcoala de miliţie, campion de juniori la caiac, miner, paznic de câmp, salahor la drumuri şi poduri, ajutor de croitor, bibliotecar, călăuză pentru treceri frauduloase de frontieră, muncitor cu ziua în Iugoslavia, Ungaria, Austria şi Germania.

*

Nu i-a văzut pe toţi trei deodată decât un minut. Ar fi vrut să regăsească exuberanţa reîntâlnirilor de altădată. **Bunamică** a vărsat lacrima de rigoare, apoi l-a întrebat dacă a adus zahăr şi ulei. **Băiatu'** l-a întâmpinat cu ironiile lui ieftine, suspectându-l că a venit, ca toţi fandosiţii de orăşeni, să emită pretenţii asupra pământului şi caselor, după ce ani în şir a scris în autobiografii că nu are niciun fel de avere. **Dede**, proaspăt întors dintr-un lagăr nemţesc, în nota

obişnuită – amestecând indiferenţa cu o mică jenă fără motiv clar, deci evitându-l cât mai mult.

*

„Ce ţi-o spus, cu ce ţi-o împuiat capul? Până acuma era cum era, dar de un timp s-a dereglat complect. Se îmbată, face circ prin sat, vine oţărât, îl mai pocneşte câte unul, degeaba se grozăveşte, că-i un prăpădit şi-un neputincios şi ştii că ăştia nu cunosc mila. Acasă continuă tărăboiul, zice că nu-l înţelegem, ne pretinde respect şi ascultare, vrea, chipurile, să preia rolul lui **Tăicuţu**, să pună planuri la punct, să ne organizeze. **Tăicuţu**, ce vorbeşti, avea o minte limpede şi o autoritate la care consimţeai cu drag. Dar el, nici vorbă, aiurează. De la un timp nici nu mai bea, dar se comportă tot ca atare. Se apucă să spargă, **Dede** îl loveşte, însă nu ca să-l calmeze, ci să-l scoată definitiv din uz şi ce mă îngrozeşte pe mine e că atunci când dă o face râzând, ceva mai stupefiant n-am văzut, o fi sadism sau cum s-o chema să procedezi aşa cu propriul părinte. Mă bag între ei, asta nu face decât să localizeze ura contra mea, mă învinuiesc că-s cauza nenorocirii lor. **Băiatu'** – că totdeauna i-am favorizat pe cei de la oraş, că l-am neglijat şi l-am ţinut de prost, **Dede** – că am băgat-o-n pământ pă mă-sa punând-o să se spetească cu treaba, că-i ţin partea lui **Băiatu'**, care nu-i decât un bicisnic egoist. Mă duc la bucătărie plângând sau în grădină, sau în grajd, îi aud cum se înjură o vreme printre dinţi, o iau în fiecare zi de la capăt. (**Bunamică**)

*

Dar chiar să fi recurs la idealizări masive copilul ce era atunci şi să nu fi văzut precarităţi bătătoare la ochi, e drept – astăzi amplificate de bătrâneţe, de mizerie? Să lărgim cadrul. Anul '53. Încă se bucura de succesele lagărului socialist când Radio Bucureşti transmitea în direct meciul în care Ungaria

învingea de două ori (cu 6-3 şi 7-1), în numele noii orânduiri, Anglia, reprezentanta capitalismului putrefact, comentariul crainicului (nu o fi cumva unul ce e tot pe post acuma?) sublinia triumfal acest aspect al luptei dintre sisteme. Peste un an însă jubila în sens invers, la victoria Germaniei Occidentale, în finala Campionatului Mondial, asupra aceloraşi unguri. Era deja un semn al însuşirii acelei duplicităţi pe care o constatase la maturi? Da, chiar: când se indignase că americanii ne-au furat „Sanie cu zurgălăi" punând-o pe jazzul lor tâmpit şi când toată povestea i se păruse o banală manipulare?

*

„Măi orăşanule, măi, ai venit să zborăşti numai că intelectuala de **Bunamică**. Noi nu ni-s buni… Hă, te deranjează parfumul de usturoi? Atenţie, te caută vaca! Cred că-i place costumu. Pune-i-l în coarne. He-he, noi aicea ni-s cam duri. Sclifoselile – la voi la teaaatru, la facultaaate. Să ştii că doamna Bunamică nu-i mai cum o fost. **S-o alăuzit** destul de tare, se pierde, are momente când îl vede pe **Tăicuţu**. Alaltăieri… atenţie la vacă, să ştii că te iubeşte, nu-ţi fie frică, oraşule, he-he, atenţie la adidaşi… acuma o săptămână o invitat **moronii** la cină „care moroni, **Bunamică**?" „Ăia care-s adunaţi în jurul butucului de tăiat lemne, sub becul din curtea din dos". Nu poţi să-i explici, îi sare ţandăra, are gura otrăvită. Zice că din cauza noastră a ajuns aşa de rău. Degeaba i-am tot spus: actele, **Bunamică**, actele! Să avem la punct actele, că vin nesătuii de la oraş şi ne iau tot. Degeaba-i spun că mă sinucid fără acte în regulă. Vaca, vaca, mândrie, vezi că-ţi ia diplomatu-n corn. Când pomenesc de acte zice c-o doare capu', că după ea potopu, că nu mai merge la judecătorie. Să nu-ţi ia cocoşu kentana…" (**Băiatu'**)

*

Părea ieşit la timp din cursă. Ca să se refacă după tusea măgărească, ai lui l-au expediat la **Bunamică** (povestea cu aerul!). L-au trimis la şcoala din sat – n-a mai vrut să meargă atunci când o învăţătoare excesivă le-a dat să înveţe în întregime lungul poem cu canalul Dunăre-Marea Neagră varianta Dej. Era prea devreme pentru alte opţiuni politice – deocamdată totul venea de la stomac, o apăsare, o scârbă. Şi tot atunci să-i fi întâlnit pe cei trei scăpaţi de la muncile cumplitului Canal, singurii particulari dintre cei care cărau lemne de la pădure la gară? Aveau un Crysler de dinainte de război (ăilalţi lucrau numai pe camioane ruseşti); la drum (i-a însoţit de câteva ori) murmurau cântece de lagăr, nespus de frumoase și insuportabil de triste; orgolioşi, se aşteptau să fie din nou **duşi**, nu făceau niciun secret din asta.

*

„Io, neneo, m-apucă **drău'** și-mi vine să le beau sângele şi să intru singur la ţuhaus. Sparg piatră, car sare, numa să-mi dispară din raza vizuală. **Boje moi**, să mă lase în pace. Io servitor la ei nu intru macar să-i văd târâş în faţa mea, destul o fost cine-o fost. Neneo, **Boje moi**, nu mă lua cu lozinca şi mă lasă în voia mea. Bucuraţi-vă că nu dau foc la tot. Că io oricând trec graniţa. Ce mai face mătuşa, neneo? De ce, neneo, nu-i ia pe ei Dumnezeu dacă tot există Dumnezeu? Atâta-s de scârboşi cum nici nu-ţi închipui. Al lor era locu-ăla de pe **căloniu** respectiv, în biserică, nu al lu' altcineva... ” (**Dede**)

*

După ce se răfuiesc întreaga zi, noaptea nu-i prinde împreună. Bunamică doarme în casa veche, **Băiatu'** îşi poartă insomnia la sălaş. **Dede** se aciuiază pe unde apucă, la vreo mândră, la prietenii de chef.

Aşa că dimineaţa devreme, când o să se ducă la tren, îl

va petrece pe uliţa aproape pustie doar **Bunamică**. Îi va strecura o pungă în mână: a tăiat o gâscă tânără, una şchioapă, cea mai slabă dintre toate.

Chestia

Un soi de jambiere îi strâng pulpele varicoase. „Io-ţ spun că pă mine toată viaţa nu m-o atras nimica”. Destinde în sfârşit legăturile. „Ba, mint! M-o cucerit când una, când alta, da’ n-o ţânut”. Îşi trece obielele pe la nas, inspiră adânc şi pe faţă i se citeşte scârbă amestecată cu satisfacţie. „De-o pildă, în pruncie adunam mărci poştale la concurenţă cu alţii de-o seamă. Nu credeam să existe minune mai mare. Le visam şi noaptea-n somn. Mă luptam ca să-mi complectez seriile. Colecţionam cu drag deosebit timbre din San Marino şi Madagascar. Şi odată, pă nepusă masă, a apărut plictiseala. Da’ o plictiseală dă speriat. Toate bucăţile alea dă hârtie mi s-o-mpărut că n-au niciun rost şi că-i o tâmpenie să alergi cu limba scoasă după ele. Da’ aşa tare mă plictiseau că nici nu-ţ închipui”. Întinde cârpele pe spătarul unui scaun. Deşi absent, pune multă minuţie în această operaţiune. „Şî atâta dă rău m-am inervat, că m-am suit în pod şi dă la gura podului am dat drumu’ la timbre şi cum bătea un vânt dă toamnă, vântu o început să le-nvârtă aşa dă frumos că am sâmţât că-mi trece plictiseala şi că mă distrez bine dă tot… Şî mi-am propus să vin în fiecare zi să mă distrez la gura podului, bun înţeles în fiecare zi cu vânt, da’ să ştii că a doua oară n-am mai făcut-o, n-am mai avut nicio atracţie”. Între timp şi-a scos pantalonii ciupiţi de nenumărate găuri, acum îi amuşină şi pe aceştia şi-i aşază pe alt scaun. „Şî când am mai crescut îmi juca inima la fel dă fel dă sporturi. Vroiam să fiu şî îmbrăcat în muşchi, şî iute la mişcare. Fiecare sport mă ameţea păntru cel mult o săptămână, atuncea umblam ca nebun după echipament, mă sileam să învăţ regulile, să fac

tot ce trăbă. Asta, cum spun, ţinea o săptămână şî după aia mă apuca o greaţă dă nici să nu mai fi auzit… şî mă prindeam dă altă joacă… şî tot aşa…” S-a proţăpit, neputincios, în mijlocul încăperii. Folosind degetul mic de la mâna stângă, îşi sfredeleşte urechea cu o repeziciune uimitoare. Ho, de ajuns. Într-adevăr, îl scoate şi supune unghia unui studiu îndelungat. Din nou, confruntarea olfactivă. Aproape că prizează. Îşi trece, în fine, degetul peste izmenele ca o paraşută. „Iară cu muierile – la fel. Era câte una de mă scurgeam tot după ea. Da’ dacă ieşea treaba cu succes, să porneau năcazurile. Ba îngeru avea pielea cumu-i tovalu, ba mândruţa mândruţelor scotea la un moment un caracter urâcios, ba cosânzana mă călca pă niervi fără ca io să pot explica dă ce”. Se scarpină-n fund şi gura întredeschisă îţi permite să-i vezi dinţii sparţi, încleştaţi din cauza efortului sau a plăcerii. „Nici cu meseriile, îţi dai seama, nu mi-o mers. Am vrut la paraşutism. Tata, să-l ierte Ăl din Ceruri, că are ce ierta, m-o bătut până m-o căpiat, o măturat ograda cu mine, că fac neamu’ dă ruşânie, că numa ăia strâcaţi la cap să duc acolo, că asta nu-i ocupaţie păntru viaţă şî familie. Io – nu şi nu, că mă spânzur, că io păntru asta trăiesc, să mă slobod dân avion şî să văd lumea d-acolo dă sus, la concurenţă cu Dumnezău. Nu te puni cu nebunu’, am ajuns la şcoala aia şi după două săptămâni nu ştiam cum să scap; scrie-i lu’ tata că iară te sinucizi dacă nu te scoate d-acolo, mai să mă bage ăia la puşcărie, o dat bătrânu’ bani grei până să reuşască. Atunci m-o luat şi m-o dus să mă fac tinichigiu la un particular care încă să menţinea…”

Îşi pipăie enormul furuncul de pe frunte, îl râcâie, îl stoarce de coptură.

„Totuşi, tinere, să ştii că viaţa-i ceva frumos ce nu există, numa că trăbă să dai dă chestia aia care, cum să mă

exprim…”

Uica Ghiţă (I)

Unchiul Ghiţă a fost toată viaţa un tipicar. De mic s-a arătat bun la învăţătură, dar ai lui nu s-au lăsat convinşi să-l dea mai departe. Pentru excelenta sa caligrafie, l-au făcut un fel de **scrietor** la primăria din sat. Acolo l-a remarcat un domn de la Orşova, care i-a convins pe părinţi să-l lase la oraş şi să-şi continue şcoala în particular. Când protectorul l-a văzut apărând pe copilul ce aducea a moş, cu pantalonii de **ţaig** abia trecând de genunchi şi cu imenşii **boconci** târşa-târşa, a clătinat a nemulţumire din scăfârlie şi a aranjat pe moment ca băiatului să i se dea un împrumut de la noua slujbă pentru a-l ajuta să-şi schimbe înfăţişarea. În scurt timp, unchiul Ghiţă a devenit **Funcţionarul**. Omul util pentru oricare dintre stăpânirile trecătoare. După liceu, a absolvit o şcoală superioară de administraţie (el îi zicea **facultate**), unde i-a avut ca profesori pe Iorga, Mişu Antonescu, Istrate Micescu… S-a dovedit bun şi pentru burgheji, şi pentru comunişti. Când Orşova veche a fost cufundată sub Dunăre, a luat hotărârea să se întoarcă în satul în care se născuse, împreună cu cea de-a doua nevastă, o femeie tare cumsecade. Şi-au cumpărat o casă pe care au ţinut-o pahar. Făceau plimbări cu trenul sau cu autobuzul la Herculane, Caransebeş ori Orşova nouă. Îngrijeau florile. Unchiul Ghiţă strângea documente pentru arborele genealogic (într-o zi, pe un ton de mare taină, la un păhărel de ţuică, mi-a spus că ai noştri sunt aromâni veniţi de pe teritoriul actualei Iugoslavii) sau fircălea tot felul de socoteli în terfeloagele lui. Deşi mare naţionalist şi având el ce având cu ungurii, îşi şoptea cifrele în limba celor pe care-i detesta, iar dacă era întrebat de unde o asemenea ciudăţenie, răspundea un pic iritat că aşa îi vine mai uşor, doar a făcut

şcoala primară ungurească. Pe soţia lui cea discretă au găsit-o moartă în şezlong, în mijlocul grădiniţei cu trandafiri – îl aştepta, de bună seamă, să se întoarcă dintr-una din vandrele lui în vreun orăşel apropiat. De la acel eveniment, unchiul Ghiţă a rămas cu un nărav: fluiera încet mai tot timpul, chiar și când conversa ori mânca. Venea cu precizie de metronom la cei cărora se dăduse în ţinere. Micul dejun şi cina le înfuleca metodic acasă, cu ochelarii pe nas, de parcă ar fi oficiat sau ar fi făcut experienţe cruciale pentru viitorul omenirii. Când l-au dus la operaţie, era bine trecut de 80 de ani; a mai tras-o o vreme. Mergând deunăzi la sat, am găsit în privata de lângă grajd, atârnate în cui, nişte foi cu scrisul său de excepţie. Mi s-a dat un maldăr de caiete conţinând operaţiuni contabile ce se întindeau pe două decenii. Am extras o mostră. Rubricaţia: Data/ Natura încasărilor sau plăţilor/ Încasări lei-bani/ Plăţi lei-bani/ Soldul casei lei-bani. 18 aprilie 1974 – pensia pe aprilie – Ghiţă: 1296,00; Mărioara: 1104,00; Total: 2400,00. Ciubuc factor 10,00. Pensule 57,00. Săpun 1, 25. Mentă 1, 50. Ruj 10,00. Sardele 8, 50. Floricele 2,00. Autobuz 2,00. Material perete 87, 50. Ibric 12, 50. Burete 3,00. Clame 2,00. Dopuri 1, 40. Cornuri 2,00. Lighean 18, 60. Pâine 4,00. Caş 37, 50. Curentul electric pe trim. I 45,00. Răsaduri 6,00. Frizer 6,00. În josul paginii, după 26 aprilie, report: Plăţi 773, 95; Soldul casei: 1626, 05. Şi aşa până-n ’89. A lăsat socoteli clare, în urma lui, unchiul Ghiţă, Dumnezeu să-l ierte.

Dubla sinucidere din căpiţa de fân

N-o să adoarmă până nu va auzi bătaia în geam. Pumnul de pastile o să-și facă efectul după aceea. Dincolo, bătrâna se îneacă în sforăituri, zici că are un pietroi pe piept. Horcăiala, ajunsă la punctul culminant, se sparge pentru câteva clipe, auzul dilatat prinde o respiraţie relativ liniştită,

apoi se reia același crescendo, cu semnificative variaţiuni, dar cât de chinuitor e să le urmărești, să ţi le fixezi, singularizându-le, în memorie!

Încă puţin și va bate: la început cu o monedă sau cu un inel de tinichea; după un timp, cu cârjoaba, la urmă de tot, cu palma, cu amândoi pumnii.

N-o va trezi pe nana Marie. Îi ajunge să anticipeze scena, să se umple de greaţa pe care i-ar provoca-o. Baba s-ar deștepta după un lanţ de icnituri, s-ar sălta buzuminită în fundu-i uriaș, ar rămâne o vreme așa, cu duna în parte căzută, atât cât să-i dezvăluie labele umflate, varicoase; masca perplexităţii se va schimba pe nesimţite într-una a pândei isteţe, „da-da, bate numai la fete și la văduvoane, bătu-l-ar Dumnezău dragu, n-are somn de zece ani, pedeapsă cerească, el știe ce-o fi păcătuit între străini, pe șantiere, și păcatul nu-l lasă ogoiului, umblă vandra toată noaptea prin sat și bocăne acolo unde-i lumina aprinsă ori crede el că-i un suflet chinuit ca al lui”. Bătrâna se saltă cu greutate, în secvenţe ce biciuie răbdarea privitorului, se târăște în camera domnișoarei, oprindu-se în dreptul ferestrei; îi strigă celui de-afară: „Mergi cu Dumnezău, Moisă, mergi că, dacă nu, slobod cânele la uliţă”. Dar probabil că ăla a luat-o din loc, căci câinii se aud lătrând ceva mai încolo la două-trei case, cam pe la alu Peleagă. Și dacă e s-o luăm pe-a bună, nana Marie degeaba ameninţă, ieri a fost luna de când pe Cârna, căţeaua ei, a omorât-o nebunul de copil al lui ta’ Laie, când a dat cu tractorul peste ea.

Asta ar fi cât timp e întuneric, căci în zori, abia aţipită, Milena va fi trezită de pălăvrăgelile „de sub părete”, pe băncuţă, rostite, chipurile, în șoaptă, în fond răsunând insuportabil, pătrunzându-i adormirea fragilă. Verva nanei Marie va fi stimulată de răutatea, de interesul vecinei sau al

trecătorului ce-şi descalecă biţicla, rezemându-şi-o pentru un minut de poartă. Baba o să spună aceeaşi frază, dar care pentru ascultători îmbracă de fiecare dată înţelesuri deosebite, iar cea din pat ştie asta, aşa că se crispează, îşi astupă urechile. „Domnişoara are lipsă de bărbat. N-are somn şi mi-l strică şi pe-al meu. Crede că moroniu de Moisă îi zgândără șolocaturile, da' Moisă are drumu' lui, se preumblă, fără să bage în samă pă nima, n-ai treabă cu el. Lu domnişoara i s-o făcut de bărbat, da' nu vrea să știe de ai noşti, îi făleşte un anjinir ori măcar un profesăr".

Celălalt/ cealaltă va râde gros sau va chiţăi, Milena o să cadă din nou într-un fel de somn, însă neîndestulător pentru a o rupe de preajmă. Bătrâna va mai opri câţiva navetiști sau cârdul de femei pornite spre grajdurile c.a.p.-ului pentru a le da de știre ce se întâmplă cu domnișoara, în timp ce aceasta se zbate între dorinţa de a asculta şi cea de a se cufunda în vis, dar cu temerea că în acel vis o va visa chiar pe nana Marie proptită-n portiţă sau lăsată greu pe banca de sub fereastră și debitând istoria ei, a chiriașei neduse la bică, în vreme ce ea, înmormântată nici moartă, nici vie în camera cu tradiţionalul miros de busuioc, caută să scape de ceva, îi e greu să spună de ce anume, s-au adunat atâtea, aşa că totul poate fi redus la uscăciunea de pe gâtlej, dată de mulţimea **bumbilor** înghiţiţi la lehamitea de a întinde mâna după carafa cu apă. Clipeşte, deschide un ochi, dar nu e sigură dacă nu se-ntâmplă încă în somn, lumina abia strecurată îi dezvăluie fotografiile de pe perete, ştiute pe de rost, e ca şi când ar privi de la câţiva centimetri, cu ţărani holbaţi solemn în faţa instanţei momentului, cu urmaşi nonşalanţi, deghizaţi în orășeni, în miliţieni, în turişti, în americani, în proprietari…

Încă nu a ajuns omul fără somn în dreptul ferestrei,

însă îl presimte apropiindu-se. Îi distinge, dincolo de convenţia stupidă a pereţilor, pleoapele roşii, faţa mâncată de mercur. Poate că ar trebui să-şi înfrângă repulsia, să forţeze o comunicare cu acela. Nu, nu e nevoia masculului. Adam? teribilist, urâcios, însurat. O distrează uneori, dar furiile lui ieftine nici măcar n-o sperie. Mai degrabă o agasează, o plictisesc; teoria cu „mănânc o votcă, numai aşa gândesc până-n prăsele”. Va sfârşi, desigur, alcoolic, cu mintea seacă, părăsit de fâţa importantă care încă-i este nevastă. Ion – nici atât. Grăsuliul cu pacheţele orânduite, conţinând ujină, prânzişor, gustărică; cu planuri de lecţii meticulos întocmite; cu păreri simţite şi mediocre. Agarici, agronomul – fustangiu prostănac, încrezut. Au hazul lor, alatăieri a fost chiar plăcut când s-au întors seara de la câmp, prăşiseră fără ajutorul elevilor lotul fiecăruia, erau frânţi de oboseală, cu o vervă venind tocmai din acea stare. Se simţea importantă, Ea şi cei trei, ca într-o naivă poveste cu Frumoasa şi prinţii, toate poantele îi erau dedicate, a râs mai mult decât în câţiva ani. Adam a dispărut pe neașteptate în întunericul deodată compact, căzuse într-o groapă, „nu mai ies de aici decât remorcat, mă găsiţi lângă behăitul ăsta de oaie”, se prostea el, Ion bâzâia cu gura lipită de fierul sapei, făcând pe contorul Geigger, „insurgenţă radioactivă, se naşte un nou partid naţional-ţărănesc împotriva clasei muncitoare aliate cu ţărănimea muncitoare şi având alături intelectualitatea legată de popor…” Agarici lansa ţâpurituri deşănţate spre cerul fără pic de stea.

Desigur că Moisă a dat colţul. Cocoşul a cârâit în dud. Scroafa grohăie în somn. Baba Marie trage un pârţ răsunător. Să spunem că Bărbatul ar trebui să fie asemeni lui Dan, vărul primar, sau lui Mircea, fratele vitreg. Nu, nu-i nimic incestuos, e vorba de model, de compatibilitate, de

admiraţie reciprocă.

Moisă se apropie implacabil, târşâindu-şi piciorul rigid. Milena sare în picioare, își trage rochiţa de in ce o prinde aşa de bine, trece prin încăperea unde bătrâna răsuflă şi năduşeşte din greu, descuie uşa, poarta. Mai încolo, în dreptul băgrinului, stă Moisă, parcă aşteptând. Ceremonios, îi întinde sticla cu triple sec. Nu-i mai pare chiar atât de respingător. Trage o duşcă. Razele lunii îi atribuie probabil o aură nemeritată. Bâlbâie ceva despre suferinţă și ghinion, totuşi emfatic, în stil populist, cu accente biblice. O iau, parcă înţeleşi, spre marginea satului, fără să-şi vorbească. Din când în când, bărbatul îi strecoară uiaga cu lichidul dulce-scârbos. Nimeni pe drum. Toţi dorm, dormir-ar pe vecie. Ajung lângă stog. El încearcă îndelung chibriturile. Ea îi face paravan. Îi smulge cutia. Are mai multă dexteritate. De la experienţele de laborator. „Ş-io-am fos arteficer" mormăie Moisă. O limbă de foc îi prinde rochia ei cea mai dragă. El stinge cu palma. O ia în braţe. O duce în cotarca din apropiere. O întinde pe laibărul din molton. Simte totuşi în spinare împunsătura boabelor de cucuruz. Nu ştie cum să adune mulţimea de senzaţii având ca punct de pornire focul: claia în vâlvătăi, privirea pârjolitoare a monstrului de deasupra, arsura băuturii proaste, incendiul (ce vă miraţi?) dintre coapse.

*

Pe domnişoara Milena, profesoara de chimie, a găsit-o nana Marie, când s-a întors de la rudele din Reşiţa, intrată în putrefacţie în patul ei de chiriaşă. Cauza morţii: intoxicaţie cu barbiturice. Colegii ei de navetă, Adam, Ion şi Agarici, o ştiau plecată în staţiunea Moneasa împreună cu familia vărului ei primar. S-au mirat că întârzie peste zilele libere cerute directorului.

Se pare că Moisă a murit în aceeaşi noapte. Sau cu una

înainte. Băuse de unul singur o sticlă de rom şi alta de triple sec. „Şi-o găsit somnul”, au strecurat cei mai câinoşi. Atârna pe buza fântânii de dinaintea primăriei, pesemne că-l arsese amarnic la lingurea.

Pe ciobanul din părţile Gorjului l-a arestat miliţia a treia zi după incendiu. A recunoscut imediat că a dat foc şirei de paie a c.a.p.-ului pentru a se răzbuna pe preşedinte, cu care avusese un conflict în legătură cu locurile de păşunat.

Dubla sinucidere din căpiţa de fân

N-o să adoarmă până nu va auzi bătaia în geam. Pumnul de pastile o să-şi facă efectul după aceea. Dincolo, bătrâna se îneacă în sforăituri, zici că are un pietroi pe piept. Horcăiala, ajunsă la punctul culminant, se sparge pentru câteva clipe, auzul dilatat prinde o respiraţie relativ liniştită, apoi se reia acelaşi crescendo, cu semnificative variaţiuni, dar cât de chinuitor e să le urmăreşti, să ţi le fixezi, singularizându-le, în memorie!

Încă puţin şi va bate: la început cu o monedă sau cu un inel de tinichea; după un timp, cu cârjoaba, la urmă de tot, cu palma, cu amândoi pumnii.

N-o va trezi pe nana Marie. Îi ajunge să anticipeze scena, să se umple de greaţa pe care i-ar provoca-o. Baba s-ar deştepta după un lanţ de icnituri, s-ar sălta buzuminită în fundu-i uriaş, ar rămâne o vreme aşa, cu duna în parte căzută, atât cât să-i dezvăluie labele umflate, varicoase; masca perplexităţii se va schimba pe nesimţite într-una a pândei isteţe, „da-da, bate numai la fete şi la văduvoane, bătu-l-ar Dumnezău dragu, n-are somn de zece ani, pedeapsă cerească, el ştie ce-o fi păcătuit între străini, pe şantiere, şi păcatul nu-l lasă ogoiului, umblă vandra toată noaptea prin sat şi bocăne acolo unde-i lumina aprinsă ori crede el că-i un suflet chinuit ca al lui”. Bătrâna se saltă cu

greutate, în secvenţe ce biciuie răbdarea privitorului, se târăşte în camera domnişoarei, oprindu-se în dreptul ferestrei; îi strigă celui de-afară: „Mergi cu Dumnezău, Moisă, mergi că, dacă nu, slobod cânele la uliță”. Dar probabil că ăla a luat-o din loc, căci câinii se aud lătrând ceva mai încolo la două-trei case, cam pe la alu Peleagă. Şi dacă e s-o luăm pe-a bună, nana Marie degeaba ameninţă, ieri a fost luna de când pe Cârna, căţeaua ei, a omorât-o nebunul de copil al lui ta' Laie, când a dat cu tractorul peste ea.

Asta ar fi cât timp e întuneric, căci în zori, abia aţipită, Milena va fi trezită de pălăvrăgelile „de sub părete”, pe băncuţă, rostite, chipurile, în şoaptă, în fond răsunând insuportabil, pătrunzându-i adormirea fragilă. Verva nanei Marie va fi stimulată de răutatea, de interesul vecinei sau al trecătorului ce-şi descalecă biţicla, rezemându-şi-o pentru un minut de poartă. Baba o să spună aceeaşi frază, dar care pentru ascultători îmbracă de fiecare dată înțelesuri deosebite, iar cea din pat ştie asta, aşa că se crispează, îşi astupă urechile. „Domnişoara are lipsă de bărbat. N-are somn şi mi-l strică şi pe-al meu. Crede că moroniu de Moisă îi zgândără şolocaturile, da' Moisă are drumu' lui, se preumblă, fără să bage în samă pă nima, n-ai treabă cu el. Lu domnişoara i s-o făcut de bărbat, da' nu vrea să ştie de ai noşti, îi făleşte un anjinir ori măcar un profesăr”.

Celălalt/ cealaltă va râde gros sau va chiţăi, Milena o să cadă din nou într-un fel de somn, însă neîndestulător pentru a o rupe de preajmă. Bătrâna va mai opri câţiva navetişti sau cârdul de femei pornite spre grajdurile c.a.p.-ului pentru a le da de ştire ce se întâmplă cu domnişoara, în timp ce aceasta se zbate între dorinţa de a asculta şi cea de a se cufunda în vis, dar cu temerea că în acel vis o va visa chiar pe nana Marie proptită-n portiță sau lăsată greu pe banca de sub

fereastră şi debitând istoria ei, a chiriaşei neduse la bică, în vreme ce ea, înmormântată nici moartă, nici vie în camera cu tradiţionalul miros de busuioc, caută să scape de ceva, îi e greu să spună de ce anume, s-au adunat atâtea, aşa că totul poate fi redus la uscăciunea de pe gâtlej, dată de mulţimea **bumbilor** înghiţiţi la lehamitea de a întinde mâna după carafa cu apă. Clipeşte, deschide un ochi, dar nu e sigură dacă nu se-ntâmplă încă în somn, lumina abia strecurată îi dezvăluie fotografiile de pe perete, ştiute pe de rost, e ca şi când ar privi de la câţiva centimetri, cu ţărani holbaţi solemn în faţa instanţei momentului, cu urmaşi nonşalanţi, deghizaţi în orăşeni, în miliţieni, în turişti, în americani, în proprietari…

Încă nu a ajuns omul fără somn în dreptul ferestrei, însă îl presimte apropiindu-se. Îi distinge, dincolo de convenţia stupidă a pereţilor, pleoapele roşii, faţa mâncată de mercur. Poate că ar trebui să-şi înfrângă repulsia, să forţeze o comunicare cu acela. Nu, nu e nevoia masculului. Adam? teribilist, urâcios, însurat. O distrează uneori, dar furiile lui ieftine nici măcar n-o sperie. Mai degrabă o agasează, o plictisesc; teoria cu „mănânc o votcă, numai aşa gândesc până-n prăsele”. Va sfârşi, desigur, alcoolic, cu mintea seacă, părăsit de fâţa importantă care încă-i este nevastă. Ion – nici atât. Grăsuliul cu pacheţele orânduite, conţinând ujină, prânzişor, gustărică; cu planuri de lecţii meticulos întocmite; cu păreri simţite şi mediocre. Agarici, agronomul – fustangiu prostănac, încrezut. Au hazul lor, alatăieri a fost chiar plăcut când s-au întors seara de la câmp, prăşiseră fără ajutorul elevilor lotul fiecăruia, erau frânţi de oboseală, cu o vervă venind tocmai din acea stare. Se simţea importantă, Ea şi cei trei, ca într-o naivă poveste cu Frumoasa şi prinţii, toate poantele îi erau dedicate, a râs mai

mult decât în câţiva ani. Adam a dispărut pe neaşteptate în întunericul deodată compact, căzuse într-o groapă, „nu mai ies de aici decât remorcat, mă găsiţi lângă behăitul ăsta de oaie”, se prostea el, Ion bâzâia cu gura lipită de fierul sapei, făcând pe contorul Geigger, „insurgenţă radioactivă, se naşte un nou partid naţional-ţărănesc împotriva clasei muncitoare aliate cu ţărănimea muncitoare și având alături intelectualitatea legată de popor…” Agarici lansa ţâpurituri deşănţate spre cerul fără pic de stea.

Desigur că Moisă a dat colţul. Cocoşul a cârâit în dud. Scroafa grohăie în somn. Baba Marie trage un pârţ răsunător. Să spunem că Bărbatul ar trebui să fie asemeni lui Dan, vărul primar, sau lui Mircea, fratele vitreg. Nu, nu-i nimic incestuos, e vorba de model, de compatibilitate, de admiraţie reciprocă.

Moisă se apropie implacabil, târşâindu-și piciorul rigid. Milena sare în picioare, își trage rochiţa de in ce o prinde așa de bine, trece prin încăperea unde bătrâna răsuflă și nădușeşte din greu, descuie ușa, poarta. Mai încolo, în dreptul băgrinului, stă Moisă, parcă aşteptând. Ceremonios, îi întinde sticla cu triple sec. Nu-i mai pare chiar atât de respingător. Trage o duşcă. Razele lunii îi atribuie probabil o aură nemeritată. Bâlbâie ceva despre suferinţă și ghinion, totuşi emfatic, în stil populist, cu accente biblice. O iau, parcă înţeleşi, spre marginea satului, fără să-și vorbească. Din când în când, bărbatul îi strecoară uiaga cu lichidul dulce-scârbos. Nimeni pe drum. Toţi dorm, dormir-ar pe vecie. Ajung lângă stog. El încearcă îndelung chibriturile. Ea îi face paravan. Îi smulge cutia. Are mai multă dexteritate. De la experienţele de laborator. „Ş-io-am fos arteficer” mormăie Moisă. O limbă de foc îi prinde rochia ei cea mai dragă. El stinge cu palma. O ia în braţe. O duce în cotarca din apropiere. O întinde pe

laibărul din molton. Simte totuşi în spinare împunsătura boabelor de cucuruz. Nu ştie cum să adune mulţimea de senzaţii având ca punct de pornire focul: claia în vâlvătăi, privirea pârjolitoare a monstrului de deasupra, arsura băuturii proaste, incendiul (ce vă miraţi?) dintre coapse.

*

Pe domnişoara Milena, profesoara de chimie, a găsit-o nana Marie, când s-a întors de la rudele din Reşiţa, intrată în putrefacţie în patul ei de chiriaşă. Cauza morţii: intoxicaţie cu barbiturice. Colegii ei de navetă, Adam, Ion şi Agarici, o ştiau plecată în staţiunea Moneasa împreună cu familia vărului ei primar. S-au mirat că întârzie peste zilele libere cerute directorului.

Se pare că Moisă a murit în aceeaşi noapte. Sau cu una înainte. Băuse de unul singur o sticlă de rom şi alta de triple sec. „Şi-o găsit somnul", au strecurat cei mai câinoşi. Atârna pe buza fântânii de dinaintea primăriei, pesemne că-l arsese amarnic la lingurea.

Pe ciobanul din părţile Gorjului l-a arestat miliţia a treia zi după incendiu. A recunoscut imediat că a dat foc şirei de paie a c.a.p.-ului pentru a se răzbuna pe preşedinte, cu care avusese un conflict în legătură cu locurile de păşunat.

Uica Ghiţă (II)

E drept că unchiul Ghiţă a fost toată viaţa un tipicar. Deşi, de mic, s-a arătat bun la şcoală, ai lui s-au lăsat cu greu convinşi să-l dea mai departe. A trecut prin stadiul de **scrietor** la primăria din comună, fiind remarcat de un **fişcal** de la Orşova. Acela a făcut demersuri ca părinţii să-şi dea acceptul pentru o carieră la oraş a fiului lor, în ideea că el îşi va comple(c)ta studiile în particular. Omul în căutare de inşi apţi de a deveni funcţionari imperiali a contribuit esenţial la modificarea înfăţişării copilului. Printr-un împrumut abil

reglat, a înlocuit pantalonii de **ţaig** abia depăşind genunchii şi sfeterul gros, împletit în casă, cu un costum de gata, sobru, nu tocmai perfect, dar nici lipsit de linie. Şi uriaşii **boconci** târşa-târşa au fost schimbaţi pe o pereche de ghete suple, mai că feminine.

Bun, fi'ertat uica Ghiţă, pentru oricare dintre stăpânirile trecătoare!

Când cu scufundarea Orşovei sub valuri, la construirea hidrocentralei, a revenit în sat după un nefericit intermezzo arădean. Viaţa lui, de pe la 70 de ani şi până la moarte, vrând-nevrând, am cunoscut-o: prin faptul că ne întâlneam vara, la reşedinţa lui de la ţară, dar şi pentru că-şi făcea anual stagiul prin spitalele din Timişoara. Uneori, ne vizita, senin, ca să-şi întregească proviziile sau ca să-şi achiziţioneze (inutilă, în optica noastră) aparatură grandă ori fină pentru o gospodărie în creştere.

În acest an nu l-am mai găsit pe uica Ghiţă, nici măcar în casa lui n-am mai putut intra, deoarece moştenitorii s-au grăbit s-o vândă. În schimb, de hârtiile sale am dat peste tot – fuseseră preluate şi depozitate în încăperea pe unde se intră în pod şi unde se despoaie porumbul. Geamantane din carton presat cu notiţe zilnice pe caiete şcolare, cu mâţe fără ochi intrate în putrefacţie între două tratate de drept administrativ. Şi acolo, lângă flori uscate, în ascunzătoarea inexpugnabilă...

*

Uica Ghiţă a fost un om ascuns. Alături de o funcţionăreală făcută la fix, a avut o viaţă secretă. Nu erau excluse femeile şi băutura. Îmi spuneau ai mei că în tinereţe a avut episoade penibile, cu căzături în praf, cu bărbaţi care i-au dat la moacă.

Pentru a salva finalul, recurg la scrisoarea ce cu greu

am desprins-o dintre filele unui tom pentru birocraţi. Presupun că e o copie – vezi adnotarea: **„scrisă în oraşul-port Orşova, noaptea 17 spre 18 octomvrie 1926, mai nainte în minte, prin preumblare desperată pe cheu, apoi la lumina tragică a lampei din casa blestemată” („Ajunsă acasă, totul în jurul meu rece şi pustiu – căzui pe sofa şi începui să plâng încet, încet, din tot sufletul, lacrămile abundente curgeau şiroae pe faţă şi mâni...”)**, precum şi linia continuă în locul semnăturii – **„Îţi duc dorul şi te sărută a ta pretină...”**

Deci iată un uica Ghiţă întinerit, cu buclişoare blonde, rare, anticipând chelia. Îşi trage ciorapul din jartiera de sub genunchi, pulpa grăsuţă, albă se destinde. Îşi arată profilul oglinzii cu ape incerte. Cu o mişcare bruscă, atacă frontal propria-i imagine şi, ștrengăreşte, scoate limba.

„În zadar aşi voi să te uit, căci fie ori unde întâlnesc privirea ta dulce, duioasă şi pătrunzătoare – aceia privire care mă urmăreşte peste tot, fiind c'o am în inimă! sufer cumplit de aceste răutăţi pe cari mai târziu le va scorni lumea pe seama noastră – de şi ştiu că mai curând sau mai târziu se va și ti totul... tocmai de la acele femei cu purtări suspecte cari caută să acopere propria lor purtare mânjind pe altele. Şi cât sufer pt. tine...”

Să fie, totuşi, o transcriere dintr-un roman de succes?

Şi uite-l pe uica Ghiţă în altă ipostază, lacrimi i se scurg peste fălcile căzute, pe bărbie, pică pe foaia ministerială, el scoate din când în când icnete subţiri (sau chiar fluieră?), fără să se oprească din scris, dar, din păcate, nu putem vedea scrisoarea originală sau volumul, nici nu riscăm să spunem că e vorba de o compoziţie inspirată a bătrânului nostru unchi; deşi suntem aproape de umărul său, nu reuşim să descifrăm decât vreo două-trei cuvinte: **„înger...**

întunerec… ah! nu!”; numai peste cinci ani, în vara lui 1994, ne vom furişa în cămara dickensiană de lângă pod, vom scotoci prin saci, prin valize, prin lăzi şi vom citi hoţeşte: **„Suflet de înger – dragostea noastră curată e condamnată să trăiască nu mai la întunerec, de vreme ce eu femeie măritată şi-n etate cu mult, iar tu băiat tânăr neînsurat… Voi lupta cât pot să ascund iubirea noastră, ca un tesaor scump, care pt. mine astăzi e viaţa şi mă va costa viaţa… Ah! nu! dragul meu băiat azi îţi spun însă că nu m-aşi putea despărţi de tine nicio dată… vei fi stăpân, vei face ce vei voi din mine…”**

Retro

Celălalt va povesti despre labirintul imund. Deci să pălăvrăgească el despre subsolul magic? Şi aici, aceleaşi obositoare nuanţări. Nepăsarea compusă, dezordinea studiată din atelierul de cioplitorie al lui Hammer – îngrămădirea de maşinării ieşite din uz; butucii puşi să trezească secvenţe de la marginea pădurii, înainte de a te afunda pe cărarea dintre fânaţuri; popicăria subtilă a sticlelor multicolore. Sau mirajul involuntar de la punctul de termoficare, acolo unde lucrează Managă? Ţevăraiuri şi dudăraie, pistoane, zgomote ce pastişează rizibil infernul. Cămara cu patul soios, un teanc de reviste drept pernă, maşina de scris ţăcănind de una singură şi compunând incredibile, interminabile poeme; conserve de fasole cu costiţă afumată, răsturnată pe scândura ce ţine loc de masă, târcoala şobolanului îmblânzit, pe nume Lazăr, duhoarea de ţuică „doi ochi albaştri”. Şi iată cum a intrat în domeniul celuilalt, deşi părea să se delimiteze!

O să se refere la o subterană a opulenţei şi a pierzaniei, la care a avut acces doar o vară.

Individul îşi zicea Raul. Îl chema Aurel. Unchiul său

lucra în diplomaţie. Îl lăsase stăpân peste întreaga citadelă, dar el se instalase la subsol. Sala de jocuri mecanice, sala de ping-pong, sala de biliard, micul tripou, cinematograful, discoteca, barul, stroboscoapele, butoiaşele de dud, colecţia de reptile, laboratorul alchimic, cămările de taină.

S-au închis acolo o lună de zile. Și-a pierdut/ și-a recâştigat la cărţi averea (biblioteca, logodnica, garsoniera) de opt ori. Au băut treizeci de cartoane de **metaxa**, câteva camioane de bere la cutie, nenumărate poloboace cu vin. Au fumat sute de cartuşe de ţigări. A făcut dragoste cu unsprezece femei. A dormit cel mult şaizeci de ore în tot acest timp. S-au perindat zeci de inşi, dar datorită faptului că şase-şapte îşi păstrau locurile, nu l-a deranjat tăvălugeala vizitatorilor. A avut, desigur, senzaţia că o să-i plesnească o venă sau alta, chiar că o să-i explodeze inima ori stomacul ori fierea ori maţele. Aţipea şi se trezea cu măruntaiele cutreierate de o întreagă șleahtă de zurbagii, cu nervii pulsând de rumori găunoase. Se părea că spectacolul n-o să aibă sfârșit.

Noroc cu dimineaţa aceea (abia mai târziu au înţeles că făcuseră o confuzie cu amurgul) când l-a descoperit în marele salon pe Raul alias Aurel atârnând, cu limba scoasă, de lampadar şi toţi cei ce rămăseseră au căutat larvar lumina confuză, împrăştiindu-se împleticit care încotro. Doar el şi una din fete au aşteptat venirea poliţiştilor şi s-au iubit îndărătnic sub privirea holbată a celui ce le oferise o vacanţă de neuitat.

Când s-au trezit, Raul tocmai coborâse şi se apucase să prepare o cafea parşivă, cum ştia el, iar şarpele din jurul gâtului, de care nu se despărţea nicio clipă (spunea că pregăteşte un monolog pentru un teatru de provincie, iar reptila deţinea un rol precizat în economia piesei), zăcea ca

mort pe un preş, doar coada îi zvâcnea abia perceptibil.

Hexameronul

Nici vorbă de coborât. Se aşteptaseră la vijelie, dar n-au crezut că va fi aşa de vârtoasă şi că va dura atât de mult. Ziceai că-n orice clipă cubul de beton se poate desprinde şi că o să-i poarte cu totul prin văzduh. Abia de mai stabileau legătura radio cu baza şi cu cei de la poale. Pentru măsurători doar Terente se-ncumeta uneori să iasă, ţinându-se straşnic de cablul ce-l conducea spre aparate. Noroc că apucaseră să taie două oi atunci când stihia abia se dezlănţuise. Pus de cioban, cu încă doi, să vadă de turmă cât el le venea de hac mioarelor, Mirel se trezise aproape-n căldare, neştiind cum să stăpânească puhoiul zăpăcit, nici cum să dialogheze cu câinii ce-l târcoleau ameninţător.L-au scos de acolo mai mult mort decât viu – Terente râdea să se prăpădească, în vreme ce-i căra în spinare pumnii lui ca nişte berbeci – l-au înfofolit, l-au depus în faţa focului şi i-au aşezat dinainte, într-un borcan de muştar, votcă amestecată cu sirop de afine.

Meteorologii se arătau calmi, mai pomeniseră aşa ceva în luna iulie, numai o parte din lumea de adunătură dădea semne de panică. Mirel chiţăia isteric, înecându-se cu băutura, că luni e musai să fie la serviciu, altfel bossul, care-l pândeşte de mult, o să-l dea afară. „Du-te”, făcea Terente, „hai, du-te” – hohotea la concurenţă cu grozăvia ce încerca să vină peste ei.

Treptat, spiritele s-au mai liniştit. S-au reluat partidele de rummy, de table şi de pocker. Femeile bârfeau în preajma oalelor fumegânde.

Deci foiau geologi, păstori, pădurari, cărăruşi, turişti şi, bineînţeles, oamenii de la staţie. Singurul care s-a rupt de ei, Partenie, campion naţional de judo la juniori, zăcea ore-n şir,

fără a-şi lepăda completul de schior, pe o laviţă de lângă sobă, cu faţa la perete. Nici la mâncare nu reuşeau să-l pună în fund. Pe când ceilalţi dormeau, a observat Terente, se scula pe furiş şi înfuleca la nimereală, apoi ieşea în tindă, ca să se sloboadă în butoiul de lângă uşa masivă de metal. Revenea la locul său şi odată aşezat, rămânea aşa, ca un butuc, netulburat de ce se petrecea în jur.

Deosebirea dintre zi şi noapte o făceai după ceas, căci negura era egală, compactă şi, ai fi zis, veşnică.

1. ”… obişnuitul chef cu prelungiri de la terminarea liceului…” Partenie îşi dădu seama că e glasul studentului sau al proaspătului inginer. „Căsoaia aparţinea unchiului Doiniţei sau, în orice caz, era a statului, dar el avea drepturi depline asupra ei. Mă aflam în mare lav cu Doiniţa şi simţeam momentul s-o păcălesc. Nu face farafastâcuri, Doiniţa, doar ştii că aşa gândesc bărbaţii. Am atras-o spre fundul curţii, unde. ce să vezi? în pragul unei cocioabe, de care habar n-aveam (Doiniţa, drace, tu m-ai lăsat să muşc!), Fery, orbul cel lungan, cunoscut de tot cartierul, cu concubina lui, Maruşa cocoşata, nu mai răsărită decât statul mesei, se împreunau cu mare tămbălău. Amândoi goi puşcă, el – pinocchio uriaş, făcut numai din scândurele, ea – pe lângă beţe – noduri şi gâlci. Erau, pesemne, tare beţi, el îi vomita întruna pe spinare, dar nu se oprea din zbânţuială, iar ea, suită pe-un scaun şi proptită de prichici, îl întărâta cu indicaţii porcoase, pe când ghebul i se unduia neverosimil, parcă voind să-i părăsească trupul, şi borâtura ăluia, mereu înnoită, dădea, în bătaia lunii, o strălucire de argint şi mătase cărnii crescute chinuit şi pielii pline de zbârciuri…” Şi cât de serafici se plimbau prin mahala orbul şi cocoşata cât era ziua de lungă, ţinându-se copilăreşte de mână! Absolventul conchise că, deşi amândoi, el şi Doiniţa, pândindu-se, sperau

s-o facă în aceea seară, multă vreme după căsătorie au fost **obstaculaţi** de clămpăneala îngrozitoare a amorului dintre Ferry şi Maruşa.

2. În altă noapte (sau zi?) îi fu dat să audă cum o sfădea nevasta şefului de staţie meteo pe cea a fostului mecanic, cei din urmă mutaţi acum la oraş şi veniţi la vechii colegi să-şi petreacă o parte din concediu, decât să stea în poziţie de drepţi în faţa unor chelneri O.N.T. molcomi la servit, dar spurcaţi la vorbă şi la apucături…

„Ai crezut că-s proastă şi nu observ. Te momea în pivniţă, apoi te punea să te apleci asupra poloboacelor, iar el îşi făcea mendrele în timp ce gâlgâitul motorinei astupa gâfâiala şi sudălmile lui groase, dar şi ţipetele tale mici şi prefăcute. Sau te îndemna să urci scara de la pod, ca să-şi poată vârî scăfârlia cheală şi asudată sub fustele tale. Da-da, ştiaţi că mă chinuiţi, de aceea nu alegeaţi ceasul sau locul, era destul să aibă poftă unul din doi”. Cealaltă se prefăcea că plânge, se jura pe nişte morminte că nu-i adevărat, că…

3…îşi aminti cum, cu o săptămână înainte de potop, Didina, amanta geologului, l-a găsit (sigur că îl spionase şi-i luase urma) printre Stâncile-n Cruci, unde el făcea nudism. Acolo ea l-a deflorat cu multă delicateţe. „Partenie, voinicul meu, stânjenelul meu neatins”, neştiind că bestia de geolog (furios şi excitat) vedea totul ca-n palmă de pe Creasta Suguşată, uzând de binoclul lui ţais (Zeiss!). La cabană, când bruta căutătoare de comori ale adâncurilor l-a pocnit, putea să-i aplice un yusei-goshi, dar şi-a oprit gestul în aer cu gândul la Didina. Neiertată eroare şi slabă cunoaştere a şmecheriei muiereşti, căci a doua zi ea nici măcar nu-l învrednici cu o privire, pitită toată pisicos între barba agresivă şi burdihanul plin de sine al geologului!

Adormi Partenie şi visă bucile ei maiestuoase.

Trădătoare şi maiestuoase.

4…banalele poveşti ale oierilor, ieşite probabil din chiar închipuirea lor îmbolnăvită de sălbăticie şi singurătate, despre fârtaţi ce trăiau cu mioare, cu măgăriţe, cu vulpi, cu iepuroaice…

5…prostănacul de Terente, hohotind aiurea, de-abia înţelegeai ce voia să spună. Că se hăituiau două găşti de băieţandri pe malul Mureşului. Că perechea a apărut ca din cer. Că ăla era înalt, serios, mustăcioară, costum, cravată, pantofi din piele întoarsă. Că aia îşi scosese încălţările şi le ţinea c-un deşt de baretă. Mică, dar nu bondoacă, sâni opulenţi, picioare un pic răsucite, bună de prăsilă, ha-ha! „Spune-mi cu cine l-ai făcut, nenorocito, spune-mi cu cine l-ai făcut!” „Iartă-mă, iartă-mă!” – şi cârdul de copii după ei, pe plajă, fără ca asta să-i deranjeze. „Tare-aş fi curios să ştiu ce s-a ales”, îşi încheie Terente istoria lui nesărată.

6. Ultima noapte a fost lungă cât una polară. Ameţeal, ruşine şi frică, asta ar fi, după Partenie, formula ce s-ar potrivi. Scandalul s-a întâmplat cu adevărat sau doar e rodul jocului combinatoriu urmat de micile mizerii îngrămădite în spaţiul cubic? Profitând de o uşoară destindere a vremii, cine a riscat să părăsească staţiunea? Ciobanu’ cel rău cu Doiniţa? Cărăuşul imberb cu Didina? El însuşi o fi luat-o din loc, într-un elan de ubicuitate? Dar de ce în compania consoartei mecanicului? Destul că iată-i pe toţi porniţi în căutare, cu lămpaşe, cu lanterne chinezeşti, în urma cotigii ce desluşeşte prin zăpadă drumul îngust. Uite-i la intrarea Peşterii Uierului, unde-i întâmpină, ca de obicei, ciceronele beat tot timpul, cu aceeaşi poantă – „stalactita – sus, stalagmita – jos, ţineţi minte: stalactată – stalagmamă, mama dedesubt, tata peste ea”. Cu greu îl fac să priceapă că doi dintre cei de la staţie au plecat pe furtună, precar echipaţi, şi

că n-au ajuns la punctul următor. „Da, zice ghidul peşterii, cineva a forţat grilajul şi a intrat, eu am constatat fapta, fără lămpi de carbid sunt pierduţi; başca pârâul subteran, care trebuie că s-a umflat nebunatic...” Nici vorbă să-i caute, ar însemna să crape până la unul.

În cele din urmă l-au convins să pătrundă în hăul pe alocuri tumultuos. I-au găsit când nu mai sperau, într-o fundătură ce putea lesne să scape demersului explorator. Confundându-i cu binecunoscutele depuneri calcaroase, ghidul se mira de nefireasca poziţie stalactată – stalagmamă. De fapt aveau în faţă nişte siluete descărnate, aflate într-o tandră şi abjectă învălmăşire, succesiune de ascuţişuri şi protuberanţe măcinate de frenezia unei imposibile asamblări. Cineva murmură: „Orbul şi Cocoşata”. Călăuza trase o zbierătură: „Naşul să vină cu cinstea!”

„Să facem reconstituirea, tovarăşi”. Toţi se întoarseră: bravul plutonier venit din vale intra şi el în scenă.

„Picură, nu se opresc din picurare”, bolborosi, brusc pleoștit, ghidul și mai trase un gât de trăscău.

Hare Krsna

Nu-l mai văzusem pe Gicu de vreo cinşpe ani. L-am întâlnit zilele trecute. Cum se obişnuieşte, l-am invitat la o bere. M-a refuzat net. În schimb mi-a propus să ne reculegem în parcul din preajma catedralei. Acolo, pe o bancă, folosindu-se de un alambic de provenienţă orientală şi de o „piatră solară”, a preparat o fiertură din ierburi tibetane, nesinchisindu-se de târcoalele unor consumatori de aurolac, ale unui exhibiţionist, ale unei putane murdare, ale unei găşti de maidanezi cu evidente apucături omeneşti. Am băut în tăcere, eu – stânjenit, el – solemn, din nişte degetare de sidef. La urmă, când să schimbăm câteva vorbe, m-a rugat să nu-i mai spun Gicu, ci, parcă, Bhaktisastra

Tapasyaswarmi. Ca să nu greşesc, am evitat orice formulă de adresare.

Trebuie arătat că, acum două decenii, Gicu fusese angajatul bibliotecii dintr-un mic oraş bănăţean. În timpul celor opt ore de lucru, rar îl găseai pe poziţii. De obicei naveta între cele două birturi din localitate, unde sorbea rapid şi oarecum pe furiş, deşi chestiunea era de notorietate, câte o porţie dublă de tărie ieftină, agrementată cu sirop. Era mereu în colimatorul şefului, care-i făcea razii la locul de muncă, scoţând la iveală, dintre rafturi, din cotloane, halbe cu monopol, sticloanţe cu spirt medicinal, bucăţi de zahăr îmbibate în diană. Şi totuşi sfârşea prin a-l ierta, pentru că Gicu avea talente ieșite din comun – chiar și prăvălit într-o rână, picta în draci, trecând drept unul din primii trei coloriști ai județului; apoi compunea și cânta un fel de folk tânguios și, în același timp, agresiv, care dădea bine atât pentru gusturile celor tineri sau bătrâni, cât și pentru cele ale nonconfromiștilor ori ale ștabilor. Dar culmea pradei în urma descinderilor şefului a fost, la ceasul unei seri de iarnă, după închidere, o fremeiuşcă aproape goală, trântită pe un pat meşteşugit de Gicu din colecţia pe un an a „Scânteii" şi din revistele „Cinema", cu copertele lor fine.

Cred că asta a umplut paharul sau, poate, păţania de la vernisajul expoziţiei de pictură pseudo-naivă, când a venit secretarul cu propaganda de la judeţ şi Gicu nu s-a oprit din sughiţat circa o oră, dar nici nu s-a lăsat dus afară, iar atunci când, după toate discursurile, a încetat, în timp ce se aduceau cupele cu şampanie, s-a pornit pe strănutat, 328 de hapciuri pe număratelea, şi la urmă de tot a vomitat în dreptul a două tablouri de vârf, cel al maestrului din capitală şi cel datorat unchiului tovarăşului secretar, un gospodar de ispravă din Gorj, județul marelui Brâncuși.

Ori totul i s-o fi tras de la nepermisele vorbe de duh lansate la chefuri în prezenţa unor necunoscuţi ciripitori: „Codru-i frate cu malgaşu”; „Mândră-i corabia, meşter Gorbaciov”… Nu, asta-i din ultimii ani şi aparţine altcuiva.

Destul că şeful sever şi tandru nu l-a mai putut apăra pe Gicu şi acesta a fost nevoit să se transfere, să se piardă tocmai pe litoral, unde a trăit din artizanat. A venit o nouă înălţare – ghid turistic, întâlnire cu olandeza cea butucănoasă, jazz pe motive populare româneşti în localul comun din den Helder sau din Enkhuizen, succesul sărmăluţelor în frunză de viţă în Ţările de Jos, învăţătura despre apăsarea sonoră cu unghia…

„Mai ţii minte ce lălăiam pe timpuri?” am îndrăznit. A dat din cap, în semn că nu. A început să bată, şi aici l-am recunoscut, cu palmele în tăblia băncii, dându-şi drumul la glas: „Hare Krsna Hare Krsna Krsna Krsna Hare Hare – Hare Rama Hare Rama Rama Rama Hare Hare…”

După două ore, l-am lăsat cântând. Mi-e teamă să mai trec prin parc: s-ar putea să-l găsesc tot acolo.

II.

Micul trafic

Năimit… lacheu… agent

1. În acea zi inundată de un soare părând atotputernic, principiul răului, indiferent la această provocare azvârlită de bucuria de a trăi ori tocmai întărâtat de ea, îşi făcea jocul său sumbru, doldora de calcule şi de întortochieri ingenioase. Forţele malefice aleseseră, în 20 iunie 1949, ca loc de acţiune, beciurile Securităţii din capitala României şi birourile de deasupra, iar ca personificare, trupul cu alură lombroziană (asimetric, încovoiat, frunte îngustă, mâini neverosimil de lungi), purtând marca lui Seth, străvechiul

său patron egipţian, adică botul de iepure (să ne amintim şi de ucigaşul din **Baltagul**, Calistrat – frumuşelul!

— Bogza), deci se opriseră în alegerea întrupării lor asupra generalului Nikolski, şeful anchetelor. În faţa lui stătea tot un marxist, un fost agent sovietic, ca şi el, pe care asasinul cu privire saşie îl transformase în pradă, chinuindu-l cu dexteritate şi cu vădită plăcere.

2. Noapte de duminică spre luni. Citesc, fără să mă pot opri, **Vsio teciot** a lui Vasili Grossman. În general, lucruri ştiute, dar cu un accent nou. Deci în lagărele speciale sovietice nu erau închişi cei ce luptaseră împotriva statului, ci aceia care, mai mult sau mai puţin, ar fi putut s-o facă. (Pe liceanul arestat pentru o infracţiune reală, de a fi lipit manifeste antistatale, veneau să-l vadă, ca pe un animal ciudat, zeci de lucrători ai serviciilor de securitate.) Prezumţia de vinovăţie e suficientă pentru condamnare, va zice peste câţiva ani şi ucenicul Nikolski. E clar, voi rata prilejul de a mă prezenta fresh la slujbă. Un demon mă mână mai departe şi dau de ordinul lui Stalin de a omorî prin foamete ţărani din Ucraina, de platformele trase de cai grei, adunând morţii de peste noapte, de pruncii încă palpitând, azvârliţi în gropile de gunoi, în timp ce marele scriitor al revoluţiei („Omul – ce mândru sună acest cuvânt") scria cu inocenţă într-un ziar moscovit despre nevoia jucăriilor educative pentru copii. Aud primul tramvai, văd, prin draperie, cum creşte lumina („nu plânge, citeşte 'nainte"), nu mă pot descleşta din vehemenţa incredibilă a discursului defunctului scriitor indexat drept rusofob: „Vândut… lacheu… lingău… năimit… agent, Iuda cumpărat cu 30 de arginţi – cu asemenea vorbe îşi trata deseori Lenin potrivnicii". „În dispută, Lenin nu urmărea adevărul, ci victoria". „Intoleranţa leninistă, dispreţul faţă de libertate,

(...) brutalitatea în raporturile cu cei de altă părere şi capacitatea de a şterge de pe faţa pământului, fără să clipească, nu doar oraşe, ci judeţe, raioane, gubernii întregi care îi contestau adevărurile ortodoxale...” E ora şapte. Tâmpla îmi bate cadenţa diatribei antileniniste. Deschid aparatul de radio. De la Moscova se anunţă că Gorbaciov a fost înlăturat de la putere.

3. Într-o apariţie televizată, Nikolski a negat orice implicare în „reeducarea” de la Piteşti. Între timp, puciul din U.R.S.S. a eşuat. Ştiau ce ştiau locuitorii capitalei sovietice, posesori ai unei revigorate memorii istorice, când, cu prodigioasă râvnă, s-au apucat să dărâme statuia lui Dzerjinski, părinte al Cekăi, la rândul ei mama K.G.B.-ului şi bunica vitregă a Securităţii; încă din 1917, venerabilul tătuc punea pe hârtie: „Comuniştii trebuie să fie pregătiţi să folosească la nevoie tot felul de şiretlicuri, planuri şi stratageme ilegale, să nege şi să ascundă adevărul. Politica comunistă vizează în mod concret învrăjbirea în rândurile inamicilor /.../, nu pentru a le îndrepta greşelile, ci pentru a-i distruge”. (J. Barron, **K.G.B.**, apud H.P. Cathala, **Epoca dezinformării**).

Arătania leporină, importată din ţara N.K.V.D.-ului victorios asupra propriului popor, a avut grijă să-şi şteargă urmele, să pună doar prin intermediari mâna pe bâtă.

4. Pornind în căutarea lui Nikolski, dai de alţi torţionari: Chirion cel ghebos, ofiţer politic la Peninsula, comandanţii Crăciun (Aiud), Moiş (Timişoara), Goiciu (Gherla); cei doi adjuncţi ai lui Ţurcanu, **mari reeducaţi**, brigadierul Coriolan Gherman (a lucrat până nu demult la O.J.T. Cluj, relaţii externe) şi pontatorul Liviński de la Canal – aceştia l-au chinuit noapte de noapte pe doctorul Simionescu, obligându-l „să iasă la sârme” şi să-şi încaseze

glonţul izbăvitor.

S-au nimerit printre gardieni şi oameni de treabă. Moş Dumitrache de la Târgşor a făcut să pătrundă un Nou Testament printre deţinuţi, Alexa, poreclit „omul lui Dumnezeu”, căuta să-i apere pe cei închişi de virulenţa zvonurilor răspândite de conducerea de la Aiud; în cele din urmă a fost el însuşi condamnat, aşa că astăzi osemnitele-i zac în cimitirul închisorii.

Un caz aparte – chinuit de viziuni infernale, Kling, şeful Securităţii din Lugoj, a înnebunit şi şi-a curmat viaţa. A avut parte de o fiică beţivă şi cleptomană.

5. Prima semnalare: dl. N.A. din Lugoj l-a zărit pe Nikolski la Lugoj, în uniformă de general sovietic, spre sfârşitul lui 1944. A rămas circa trei săptămâni. Familiile Koliev şi Şostakov i-au stat mai mult prin preajmă, aşa că ar putea depune mărturii interesante.

5 b. Nu, dl. V.Z. nu l-a văzut niciodată, însă duhul său autoritar plutea asupra Aiudului, păzitori şi încarceraţi îi pomeneau numele cu aceeaşi frecvenţă. Se ştia că orice sachimbare în viaţa de închisoare (o înrăutăţire a regimului sau o abia perceptibilă îmbunătăţire) nu se poate face decât cu consimţământul lui Nikolski şi al şlehtei lui. De aceea circula vorba că nici musca nu zboară pe acolo fără ştirea sa.

5 c. Târgşor (la 15 kilometri de Ploieşti) era o închisoare (fostă mânăstire) pentru elevi între 13 şi 19 ani. Figura pitorească a locului – Moş Tăgârţă, ins sărac cu duhul, petrolist devenit politruc; recunoştea că a suferit de pe urma burgheziei, care l-a închis pentru furt de găini. Dacă acceptai prelegerile de istoria P.C.U.S., aveai dreptul la plimbare, la pachet, la lucru în ateliere. Atmosfera oarecum patriarhală a penitenciarului a fost tulburată de inspecţia generalului Nikolski, în primăvara lui 1950, venit să constate rezultatele

experimentului din „micul Piteşti”; l-a înfuriat faptul că aproape toţi deţinuţii refuzau **reeducarea**: „Mă, bandiţilor, de ce nu vreţi să vă reeducaţi? Aici or să vă putrezească oasele. Las’ c-avem ac de cojocul vostru. Fanaticilor! Misticilor!” Şi, într-adevăr, scurtă vreme după plecarea sa, jumătate au fost duşi în infernul Piteştilor, iar ceilalţi – la Canal, unde-i aşteptau brigăzile 13 şi 14, aflate sub controlul cotonogarilor formaţi de Nikolski.

5 d. Pe ceritificatul de deces al lui Gheorghe Ionescu găseşti următoarea menţiune: „Locul morţii – poligonul de tragere de la Pădurea Vrede”. Instanţa îi dăduse 25 de ani de muncă silnică (pentru că se opusese ordinii venite de la Răsărit), însă de la Bucureşti a sosit ordinul implacabil al lui Nikolski: să fie lichidat. În drum spre locul osândei, omul a cerut un pahar cu apă. „Lasă-te dracului, şi-aşa crăpi”, i s-a răspuns. Era 7 iunie 1952.

Reşiţa – Celiabinsk

Domnul Peter, gazda noastră din Lipova, a avut o viaţă ciudată. Deşi şvab, nu s-a înrolat în S.S., a luptat în armata română chiar şi când aceasta a întors armele împotriva nemţilor. A ajuns în Cehoslovacia. La reforma agrară, părinţii lui, oameni cu stare, au pierdut câteva pogoane. Dar cam aceeaşi suprafaţă agricolă avea să o recupereze familia datorită faptului că un membru al ei participase la războiul antihitlerist. În schimb, soţia domnului Peter a fost luată la munca de reconstrucţie în U.R.S.S. Peter cel mic, unicul fiu al domnului Peter, a cresut în casa bunicului său, Peter-Grossvater. După ce-a ispăşit păcatele lui Hitler, tânăra mamă nu a revenit la soţ şi la copil, ci s-a dus la ai ei. Mulţi ani în şir, la vederea sa, pe uliţă, când să dea nas în nas, Peter cel mic traversa, ca să-i poată arunca un distant „Grüss Gott”. A venit vremea colectivizării, a ascuţirii luptei de clasă.

Clanul Peterilor a fost împins în tabăra chiaburimii. Când soseau cei cu strânsul cotelor, Rezi-Grossmutter izbucnea în plâns. Mai domolindu-se activitatea cu duşmanii imaginaţi de partid, oamenii au intrat și ei în gospodăria agricolă colectivă „I.L. Caragiale”, fiind, cum se spune, printre cei de bază. Însă ce li s-o fi năzărit unor tovarăşi ce nu-i prea aveau la inimă, hai să-i dăm afară pe Peteri ca ostili, ca sabotori, ca oameni cu gânduri ascunse, ca exemplu. Foarte bine. G.a.c.-ul, care niciodată nu excelase, s-a împotmolit de tot. Ce-i de făcut? şi-au pus tovarăşii istorica întrebare. Au venit cu buna la domnul Peter, regretând că s-a întâmplat o asemenea eroare; l-au trimis la un curs de socotitori g.a.c. şi, după un timp, l-au ales chiar preşedinte.

În casa domnului Peter am cunoscut-o pe o verișoară a sa, care, lucru de mirare pe atunci, era măritată cu un român. Cum de s-a ajuns la o astfel de depăşire a prejudecăţilor? Foarte simplu, tinerii s-au cunoscut în U.R.S.S. la muncă forţată. Ce căuta românaşul acolo? Chestie de ghinion. În aşteptarea unui tren, omul tocmai se îndeletnicea cu băutul apei la o pompă dintr-o gară a patriei lui. Din acel loc l-au săltat doi ostaşi ruşi, cărora le fugise din garnitură un neamţ sortit deportării.

Anul trecut am vrut să-i revăd pe Peteri. Ştiam că Grossvater Peter murise. La faţa locului, de la nişte necunoscuţi am aflat că domnul Peter și-a vândut gospodăria, însă continuă să stăpânească una din încăperi; din păcate bătrânul (bătrânul? da, are vreo 75 de ani) a plecat să se plimbe. Despre Peter cel mic, doar zvonuri ce se bat cap în cap, ba că ar fi în Germania, ba că ar hoinări în Ardeal. Ce s-a ales din frumoasa agoniseală a unei familii?

Cu povestea asta în cap, am bătut deunăzi la uşa doamnei și domnului D.

*

Reşiţa, dimineaţa zilei de 14 ianuarie 1945. Oraşul e împânzit de soldaţi români şi sovietici, care nu permit muncitorilor să se ducă la uzină. Pe străzi, prin cartier trec comisii cu listele pregătite. De fapt, operaţiunea de ridicare a etnicilor germani a început de cu noaptea, acum se petrece finalizarea ei. Hitleriştii cei mari s-au refugiat cu trupele în Germania ori şi-au pierdut urma prin ţară. Au rămas, ca de atâtea ori, fraierii, oamenii cinstiţi, care acum sunt ridicaţi ca nişte răufăctori.

(Dl. D.: „Va trebui să precizaţi că nu numai sovieticii purtau responsabilitatea acestei acţiuni. Totul se făcea, după preparative în secret, cu ştirea guvernului, condus pe atunci de Sănătescu sau de Rădescu, cu acordul aliaţilor, în special al americanilor, interesaţi ca ruşii să se achite mai repede de uriaşa datorie de război… De altfel, curând aveam să vedem o ţară cumplit de distrusă, aşa că, vorbind aceeaşi limbă ca Hitler, ne simţeam, vrând-nevrând, vinovaţi.”)

Printre cei 700 de oameni aduşi în Palatul Cultural – Lotte (viitoarea doamnă D.), o fetişcană de 17 ani. Degeaba a intervenit mama arătând că fata e minoră, că mai are un băiat de crescut, că bărbatul, concentrat, serveşte în armata română. (Doamna D.: „De unde să ştim noi că bietul tata o să fie luat de la Cercul Militar din Oraviţa şi trimis în aceeaşi direcţie? Eu aveam să aflu de abia din scrisorile mamei că el e la o sută cincizeci de kilometri de mine, la Ufale. A scăpat mai repede, era tare beteag. S-a făcut un convoi şi l-au expediat în Germania. Când s-a întremat a vrut să revină în ţară. De şapte ori l-au întors de la graniţă. La Passau s-a apucat de cerşit pentru a strânge bani de întoarcere. În fine, la Budapesta a lucrat cu ziua. În trei rânduri l-au oprit la Nădlac. A patra încercare i-a reuşit. A ajuns acasă. După

câteva săptămâni l-au arestat şi l-au condamnat la trei luni de închisoare pentru trecere ilegală de frontieră. În puşcăria din Oradea s-a îmbolnăvit şi mai rău".)

Siegi (actualul domn D.) este tot reşiţean; nu figurează pe liste. Va lua totuşi drumul U.R.S.S. ca trimis al lucrătorilor de la U.D.R. pentru a păstra un control, o ordine, căci printre deportaţi se află cei mai buni meseriaşi din Reşiţa. (De fapt, domnul şi doamna D. m-au rugat să nu le dau numele şi să fiu ponderat în ce voi scrie. Realitatea e că tânărul Siegfried era pe atunci în conducerea regională a U.T.C. Banat, abia ieşită în legalitate, deci îndeplinea, în primul rând, o sarcină pe linie de organizaţie; Şi după experienţa sovietică, deşi a mai pierdut din idealism, a rămas un fidel soldat al cauzei comuniste.)

(Doamna D.: „M-au considerat fascistă pentru că aveam liceul. Blestemul mamei l-a ajuns pe marele mahăr în schimbul căruia m-au dus. Tipul s-a internat în spital cu o falsă apendicită. A găsit el un doctor în stare să-i facă o tăietură, aşa, la suprafaţă. Apoi s-a ascuns în pădure; se zice că l-ar fi omorât nişte caraşoveni. L-au găsit mâncat de fiare.")

(Dl. D.: „Să nu-i absolvim de orice vină pe toţi cei deportaţi. Grupul Etnic German cuprindea și cehi, slovaci, polonezi. Ălora le convenise la un moment dat să fie cu cel mai tare. Acuma umblau să demonstreze că nu-s nemţi".)

Plast. Un orăşel la 40 de kilometri de Celiabinsk. Mine de aur. Siegl, maistru brigadier la Meh-Teh, la atelierul mecanic adică, o cunoaşte la cantină pe concitadina sa Lotte, care se califică în meseria de bobinatoare. Îşi dau cu presupusul că s-or fi întâlnit vreodată pe străzile Reşiţei. De acum încolo fata se simte oarecum protejată. Fericirea nu durează mult. El rămâne pe loc, ea e transferată la mina de

cărbuni de la Kopeisk. Toată ziua cară, târâie, împinge lemne lungi cât stâlpul de telegraf pentru făcut armătura. Pe brânci, pe burtă, prin întunericul minei. Ieri era să pice în gura liftului la 100 de metri adâncime. Peste o lună o s-o izbească un vagonet. Noaptea visează cum cară, târâie, împinge buşteni, cum cade printr-un puţ ce nu se mai termină. (Doamna D.: „Minerii de acolo nu au fost răi, doar că înjurau cam mult. La început ne-a fost frică. Apoi am început să-i suduim şi noi.”)

(Domnul D.: „Credeam că ura dintre ruşi şi germani va fi puternică. M-am înşelat. Treceam amestecaţi, în coloană, ne întorceam de la lucru. Tinerei de pe margine ne mustrau: „Friţ! Nemeţki Friţ!” Cei aflaţi lângă noi îi apostrofau cu severitate.”) (De observat grija continuă a domnului D. de a nuanţa, de a evita încărcătura dramatică a întâmplărilor.)

(Cu altă ocazie, doamna D. mi se văitase că acolo a adunat toate bolile; mi-a mai vorbit despre micile ei bătălii de fată singură, date zilnic sub pământ cu cetele de masculi frenetici.)

Octombrie 1949. Gara Timişoara Elisabetin. O tânără mănâncă un langoş. Are încă opt sau nouă în cealaltă mână. Arată a rusoaică (pufoaică, basma mare cu franjuri, fustă groasă, cizme de cauciuc). Aşa a crezut şi ceferistul care i-a oferit langoşii, văzând-o că priveşte cu jind. Este Lotte. S-a întors acasă. Au trecut aproape cinci ani.

Micul trafic

13 ianuarie 1980. Zăpadă îngheţată. Valcani, un sătuc de la marginea de vest a României. Se apropie autobuzul ce asigură legătura Sânnicolau Mare-Dudeştii Vechi cu graniţa, pentru micul trafic. Clienţii, parcă mai puţini ca de obicei. De fapt, maşina a sosit cu 10 minute mai devreme. Dar ăsta nu-i un păcat. Oamenii coboară. E un frig cumplit. Grănicerul,

urcat lângă şofer (rămas singur), nu poate scoate coceanul ce asigură sticla cu ţuică pe care cel din urmă i-o pune generos la dispoziţie. Conducătorul auto chiar se enervează, „las-o dracu', ridică bariera că trebă să întorc". Soldatul renunţă cu un pic de ciudă, coboară şi saltă lemnuşul ce împiedică pe omul de la volan să facă manevra de rutină. Şi-n acest moment se întâmplă incredibilul. Maşina nu descrie virajul cuvenit, ci merge aţă spre punctul de frontieră iugoslav. Grănicerii se dumiresc, încep să tragă. Şi trag îndelung chiar când autobuzul străbate zona neutră. Mai mult. Şi atunci când penetrează în cealaltă ţară (lucru ce va fi stabilit ulterior). Geamurile din spate zăngăne. Între timp apare adevărata **rată**, cu grosul amatorilor de mic trafic.

„Ăsta a fugit din România", zic sârbii şi râd de se prăpădesc, „se laudă că au paza drastică, adică-i ţin bine-n cuşcă pe ai lor, da' uite că i-a păcălit". Din burţile laterale ale autobuzului ies încă opt inşi.

Ioan Popa este şofer la Autobaza nr.1 Arad. A luat hotărârea împreună cu câţiva colegi (şoferi, mecanici, vopsitori + un prieten, cel care-i tunde), s-o întindă din România. Prea s-au săturat de Ceauşescu. Meseriile lor s-or căuta şi aiurea. De exemplu, în R.F.G. Geaba vin pe teritoriul sârbesc primarul din Sânnicolau, comandantul miliţiei, şeful batalionului de grăniceri. Se vor întoarce cu autobuzul. Nu şi cu oamenii. Oamenii, cei opt – şi cu şoferul nouă, sunt duşi la Cioka, un fel de jimbolie iugoslavă. O cameră caldă. Mâncare, ţigări. Vin anchetatorii. Râd, se miră. „O să scăpaţi cu 25 de zile de puşcărie. Apoi vă paşte Vestul."

Sosesc două **zastave** ale poliţiei. Îi duc la Zrenianin. Ajung la unu-două noaptea. E un lagăr de tranzit. Zilele curg. Plimbare, apă caldă, discuţii optimiste. Interogatorii,

amprente.

Într-a noua zi (pe 21 sau pe 22?), la unşpe-unşpe juma, apare un tip – „faceţi-vă bagajele”, zice, „hai, că vă căraţi la Beograd, v-aţi scos!” Și, într-adevăr, vine dubiţa, „vă legăm câte doi, cu cătuşe, nu vă speriaţi, e o măsură de precauţie, aşa se procedează”. Cam mulţi poliţişti, vreo opt. Hm.

„Vor să fie siguri că nu ne întoarcem în România”. Geamurile-s vopsite. Într-o oră au zburat 80 de kilometri. De aici, Popa îşi dă seama că direcţia s-a schimbat. După soare. Prin crăpături vor „citi” și cele două **dacii**, una roşie, alta gri. „Ăştia ne-or dat napoi, ’le muma-n c…” În marşarier, până la fâşie. Cei nouă coboară între două cordoane de militari, fiecare cu câinele lui. Colonelul ordonă: „Dacă mişcă, trageţi!”. Jimbolia, deci. „Bai-bai sârbilor, lua-v-ar dracu’”. Împinşi încet-încet, mai înspre patrie. Cu picioarele, cu pumnii, cu îndemnuri caracteristice: „Unde p… mamii aţi vrut s-o roiţi?! Acuma să luaţi gustărica…” Și dă-i, și dă-i. Ajunşi la batalion, îi leagă cu sârme ruginite de balotat. Începe bătaia cu scândurile. Căpitanul-medic e grijuliu, „dacă vă sparg am eu grijă, d-aia-s plătit, să vă tratez”.

Încă o dubă, alte legături cu sârme sustrase baloţilor recoltelor bogate. Sânnicolau-Mare. „În genunchi, porcilor, trădătorilor. Faţa la perete! La pe-rrrete, am spus!” Poc și iar poc. Lentul major ia declaraţii. Ion Popa refuză să vorbească. „Du-te afară, băiatule, de te răcoreşte. Du-te și scutură covoru, aruncă scrumiera”. Afară, trupeţii de-abia apucă. Mai bine înăuntru. „Te-am bătut io, Popică băiatule, ţi-am făcut io ceva?”

Altă dubă. Timişoara. La Miliţie, şeful arestului nu vrea să-i primească, „ăştia crapă, io nu-i preiau, nu mă-ncarc cu ei, să vină legistu”. Și apare legistul, care spune că n-a mai văzut aşa ceva. Nu, nu-i de acord să fie recepţionaţi.

Iar duba-dubiţa. La procuratura militară, pe coridor. La penitenciar. Comandantul închisorii nu se hotărește să-i accepte fără foaie de arest, fără condamnare și-ntr-un asemenea hal. Până la urmă, n-are ce face, „dosar dirijat”. Ei pică pe mâna unui plutonier major, spaima pușcăriei. Toată noaptea câte unul citește codul penal, ceilalţi ascultă. „Mai tare”, urlă paznicul, atunci când vocea cititorului pare atinsă de somnolenţă.

Şi, curios, după acest exerciţiu de lectură, urmează partea frumoasă. În ciuda dirijării dosarului, toţi se amuză de clapa inteligentă trasă de acești băieţi, aproape că-i protejează. Deși ordinele îi consideră politici, mai marii penitenciarului îi lasă la lucru, unde timpul curge mai repede și mai și câștigi un ban. Lucrează în construcţii, toarnă dale în Calea Girocului. Din trupă, doi scapă – unul ca să nu crape în închisoare, altul pentru că-i minor.

După transferul la București, în Rahova, apare lumea înaltă a condamnaţilor. Secţia specială îi curpinde pe politici, pe condmnaţii la moarte, pe străini. Aici îi cunoaște Ioan Popa pe Bălătică, prim-secretarul de la sectorul 6, înhăitat cu Ştefănescu, regele vinurilor, pe Cugler, directorul comercial de la „Tractorul”, pus să plătească oalele sparte de Ceaușescu în relaţia cu Iranul, pe generalul Luchian, fost colaborator al lui Pacepa. Ardelean, directorul alimentarelor, o să le povestească în ce fel își face plinul C.C.-ul. O să-i întrezărească, fantomatic, pe preotul Calciu, pe dr. Cană, supuși unui regim aparte.

Ancheta continuă și după proces. Ce aţi văzut. Cine a fost cu ideea.

Sentinţă drastică: 6 ani. Plus plata pentru distrugerea unei bariere iluzorii. Dublura celei trecute. Care va fi până la urmă făcută din cei 14.036 lei plătiţi de I.P. Ca nimeni să nu

ne mai atace din interior.

Aiudul. Tot secţie specială. Dar cei puşi cu paza se bucură. „Cum dracu' aţi făcut, mă?" Aici e şi celebrul criminal Sârcă, îmbătrânit, sfătos, bun cunoscător al legilor. Cei lacomi, cei dedaţi porcăriilor cedează neostoitei sale perversiuni sexuale.

Dintre tovarăşii de aventură, mulţi sunt dincolo. Nu l-au mai căutat, deşi au fost prieteni la cataramă.

„Dă-i naibii, le merge prea bine".

Există boli care te fac mai puternic

„Aici nu este vorba de delir în sensul strict al cuvântului, ci mai curând de o tendinţă neobosită de a susţine o idee împotriva evidenţelor".

(Petre Brânzei, Aurelia Sârbu, **Psihiatrie**)

Se dă innsul B, exterior şi opus unui individ A.

Locuiesc uşă-n uşă. Îşi zâmbesc când se întâlnesc pe scări. Se salută protocolar. Schimbă banalităţi despre vreme, despre copii, despre forbal. Vecinii îi confundă uneori. Au aceeaşi alură, glas asemănător, mers identic. Există, totuşi, mari deosebiri între ei, dar cine să le bage de seamă?

Se (mai) dă un dumnezeu atotpenetrant, meschin şi psihanalist. Îi sunt încredinţaţi în urmărire cei doi. Dumnezeu are, bineînţeles, aparatură dumnezeiască: de ascultat gândurile, de investigat comportamentul şi afectivitatea etc. Nu se vor transcrie concluziile Lui de manual. Să-i lăsăm în plata… Domnului.

18 decembrie 1989, Timişoara, piaţa Catedralei. B, în bluzon împrumutat dintr-un film tip „komando" (umflat, spre deliciul spectatorilor, în regiunea poatrinară), cu sprânceana de pe stânga înălţată justiţiar şi vigilent (vezi **Seppuku**, Kobayashi, 1963), deci B, încadrat de doi băieţi în oarece uniformă, cu A.K.M.-urile bălăngănindu-se pentru

siguranţa poporului, B, prin urmare, se opreşte în faţa a trei persoane pălăvrăgind aşezate pe o bancă, şi, în acest timp, imberbii ce ţin de el rânjesc peste balansul automatelor, incisiv şi fălos, căci cei din poziţia strând acuşica trebuie să tremure, să se dea de ceasul morţii, ca nişte cufuriţi de civili ce sunt, și, într-adevăr, B se adresează, cu vehemenţa aşteptată, grupului neregulamentar constituit, cerând imperativ împrăştiere şi circulaţie. Şi atunci, trecând de abstractul monoton al chipurilor, B îl recunoaşte cu surprindere pe A; introduce o notă mai lejeră, dar rămâne hotărât: „Vecine, nu-i de joacă, luaţi-o din loc că de nu…” Privindu-se, cei doi ar trebui să se oglindească în aerul pur al iernii primăvăratice. A distinge vârva leonină, din ochii și de pe fruntea celuilalt. B se miră și se amuză că botul de peşte al lui A clămpăne după aer și după cuvinte. În fine, exact în momentul desprinderii din penibilul magnetism, darul vorbirii repoposeşte pe buzele strâmbate de neputinţă: „Om trăi şi om vedea”.

20 decembrie 1989. În bucătărie, A ascultă, cu sonorul dat la maximum, „Europa Liberă”. Apare B – plisc căzut, aspect de ţarcă vulnerată. „Ce zic ăia?” „Că se duce dracului toată şandramaua”. „Chiar aşa?” A scoate nişte ţuică. Se pilesc uşor. Fiecare îşi susţine partitura. A, bărzoi vizionar, prezintă o minunată Românie post-ceauşistă. B gâfâie ceva despre nerozia ălora de pe blindate care, la Uzinele Mecanice, s-au lăsat impresionaţi de faptul că muncitorii i-au înfruntat având în mâini pâine şi salam; nebuniile nu se vor opri aici, or să urmeze explozii, crime, răzbunări, debandadă. Să fie băutura cea care atenuează virulenţa duelului verbal? În mod paradoxal, aceşti doi bărbaţi închişi atât de ferm în părerile lor, dacă ar intra în atenţia unui observator distrat, ar lăsa impresia că se înțeleg perfect. Mai ales că asemănarea

fizică te duce la gândul că-s fraţi.

„Combativ, nu admite eşecul, obstacolele întâlnite nu fac decât să-l îndârjească şi mai mult. Egocentric, vanitos, el are totdeauna dreptate”.

(aceeaşi sursă)

Timp de câteva luni, B va umbla (aparent) hăbăuc pe străzi, resimţind dureros fiecare miting, fiecare gazetă ce-şi dă drumul la gură. O să-şi revină. Va înlocui documentele de partid cu îndemnurile şi avertismentele ca rupte din el pe care le găseşte în foaia lui conu jenică. Simte că stăpâneşte din nou între pulpe iapa asta năbădăioasă ce se cheamă viaţă. Dacă o să-l întâlnească pe A, acum trădat de realitate şi doborât de stupoare, o să-l avertizeze părinteşte cu deştul, în timp ce ăla va bolborosi că „totul concură pentru întreţinerea suferinţei sale veşnice”.

Propoziţii pentru clarificarea problemei, B, *„îşi proiectează conflictele interne în lumea reală din afara lui; caută să rezolve conflictul nu refugiindu-se (ca A) în viaţa autistă, ci raportând tendinţa ei penibilă asupra altor persoane”.* (P. Brânzei, op. cit.)

Dar trebuie să observăm că adevărul este mult mai nuanţat.

(Încă) un om năcăjit

Mai am o lună şi mă voi îmbolnăvi de hepatită. Dracu' mi-l scoate de dimineaţă în cale pe Emil. Intrăm să bem ceva la Central. N-au decât vin acru. Unu cu alură de câine bătut se uită şi se tot uită la noi. Până la urmă intrăm în vorbă.

„Era duminică, m-am sculat mai târziu. Stăteam în gazdă pe Aprodul Movilă, lângă stadionul C.F.R. M-am mai învârtit prin casă, am mâncat de unul singur. Şi tot de unul singur am pornit spre centru. Îmi făcusem socoteala să văd un film la **Timiş** sau la **Capitol**. Să fi fost cinci şi jumătate.

M-am trezit strigând laolaltă cu ceilalţi. Magazinul ăl mare fusese spart. Ţiganii scoteau hainele. Când au început să tragă, m-am aruncat pe burtă. O femeie zăcea lângă mine. Murise."

Marian Vătămanu, de loc din Buruieneşti-Neamţ, zidar cu ziua la COMTIM, n-a mai ajuns la film în data de 17 decembrie 1989. L-a capturat un locotenent major, l-a legat cu sârmă ghimpată şi l-a azvârlit la grămadă într-o dubă. Ancheta, la închisoarea de pe Popa Şapcă, s-a făcut cu tot dichisul – bătaie, înjurături, ameninţări. „Vii din Moldova, în pizda mă-tii, ca să strigi aici libertate? Vrei libertate, las' că vă dăm noi, nu ieşiţi nici peste 20 de ani din puşcărie". „Mă bateţi degeaba, dom' căpitan, şi-aşa Ceauşescu moare."

Mai comandăm un vin. Ni se pare nouă, sau chelnerul zăboveşte aiurea prin preajma noastră? De, aşa ni-s dresaţi.

În cele patru zile petrecute acolo, Marian şi-a făcut prieteni. Cei de drept comun le-au trimis ţigări într-o pungă de un leu. De greaţă, n-a mâncat nimic, nici ciorba de peşte, nici varza sărată. Miercuri, adică în 20, a apărut un civil, ăsta i-a triat. „Să veniţi după acte peste câteva zile". S-au trezit în jurul orei 11 noaptea lângă fabrica de ciorapi, numai ei şi şoferul camionului. Gardienii o întinseseră.

Încă înfricoşat, a fugit acasă, în Moldova. A revenit pe 10 ianuarie. Făcându-şi curaj, s-a dus pe Popa Şapcă după acte. „Să ţi le dea ăla de te-a arestat, i-a spus un plutonier major, degeaba le cauţi, au fost arse". L-au trimis de la unul la altul, a umblat degeaba.

„Vezi dumneata", şi Marian se apropie mult de urechea mea, în timp ce priveşte spre uşa întredeschisă a oficiului, „totu-i cum nu se poate mai rău; îs venit din Moldova, îs numai un zilier şi pe deasupra îs şi cam prostănac". „Nu eşti prost deloc", răspund şi dau de duşcă vinul greţos,

nebănuind că peste nicio lună o să zac pe unul din paturile de la Pădurea Verde.

Crima reprezentativă lui Gabriel şi lui Şerban

Majoritatea au fost oameni care au locuit la bloc, în cartierele „proaste” ale oraşului.

Băieţi de la ţară: Petru Haţegan din Gătaia, Constantin Iosub din Chişoda, Dumitru Osman din Sadova.

Intelectuali(?) – Csiszmarik, profesorul de muzică, studentul Munteanu.

Mulţi bănăţeni.

Un moldovean (Silviu Motohon), un ardelean reuşit la facultate (Dorin Munteanu, Orăştie), un oltean venit la lucru (Osman).

Pe lângă români, nemţi (Sporer), unguri (Balogh, Csiszmarik). Unii minoritari au avut neveste ori amice românce.

Vârsta când au terminat socotelile permite speculaţii ieftine: 33 pentru Sporer şi Florica Sava, 18 pentru Iosub.

Cum, unde şi când au murit? Fiecare îşi are mica lui poveste.

Soţul doamnei Ciobanu a ieşit pe balcon ca să vadă cum arde cofetăria de vizavi. Constantin Iosub a plecat să asculte colinde la Catedrală. Florica Sava se întorcea cu fiul dintr-o vizită la cumnata ei, când s-a întâlnit cu acel ARO alb. Era ora 17. Tot spre casă, dar pe la 22, veneau Balogh Pavel şi ai săi; la confluenţa străzii Reşiţa cu Platanilor au fost întâmpinaţi cu foc automat. A ajuns un singur glonte. Nicolae Ovidiu Munteanu stătea de vorbă cu doi colegi în faţa unui cămin studenţesc. Moartea, pentru el şi pentru încă unul, a venit de pe un transportor blindat. Al treilea s-a ales cu antebraţul smuls. Tot un ARO (acelaşi?) i-a adus sfârşitul şi lui Rudolf Sporer. Întors din oraş, acesta a ieşit iarăşi din

casă pe la 20.30, auzind că manifestanţii sunt în Calea Lipovei. Cam în acelaşi loc, lângă semafoarele de pe strada Ialomiţa, însă la 1 noaptea, s-a prăbuşit Silviu Motohon. Petru Haţegan urcă, în staţia Gătaia, în trenul de Timişoara; abia sosit, la ora 18 este împuşcat în Piaţa Operei. Maria Andrei pleacă de acasă cu un vecin. Pe la 10 seara, după ce au fost cu demonstranţii prin complexul studenţesc, primeşte, pe Podul Decebal, un cartuş în cap. Constantin Zabulică e vizitat la ora 14 de un prieten, care-i povesteşte ce se petrece în oraş. În cinci minute se îmbracă şi pleacă. „A plecat şi plecat a fost – va zice nevastă-sa – pentru că de atunci nu l-am mai văzut”. Moartea îl ajunge în dreptul farmaciei de lângă maternitatea de pe strada Odobescu.

După **ceasul rău** a urmat căutarea celui ucis. Toate traiectele duceau spre Spitalul Judeţean, din preajma căruia cei îndoliaţi erau goniţi de inşi cu maxilarele pătrăţoase, având în dotare automate. Pe Ciobanu, pe Ion Stanciu, pe Zabulică, pe Balogh îi căutau soţiile, pe Sporer şi Motohon – concubinele, pe Florica Sava – soţul, pe Belehuz şi Maria Andrei – surorile, pe Iosub – mama, pe Osman – tatăl, pe Ovidiu Munteanu – mama, între 18 şi 22 decembrie, sora, în 26 şi 27 decembrie, soţia, în ianuarie. „Am încercat zadarnic să-i recuperez cadavrul”, avea să scrie doamna Csiszmarik. (Autorul acestor rânduri îşi aminteşte că întâlnea adesea frumoasa pereche a soţilor Cs. În dreptul Observatorului Astronomic sau în parcul din Piaţa Crucii.)

N-au găsit mare lucru nici după 22. Din Maria Anghel a rămas doar un buletin de identitate, depistat pe 6 ianuarie. De-abia în 28 ianuarie s-au aflat în magazia Spitalului Judeţean geaca şi adidaşii plini de sânge ai lui Motohon. Prin grija asistentei Buruiană, nevasta lui Zabulică a primit bijuteriile şi hainele bărbatului, înfăşurate într-o faţă de

pernă.

Au mai lăsat câte ceva: trei minori între 4 și 10 ani (Ștefan Ferkel Suteu), un băiat de 14 și o fată de 12 (Florica Sava), un preşcolar (Zabulică), un prunc de o lună (Munteanu).

Tare i-a fost drag odiosului criteriul proporţionalităţii în viaţa social-politică. Întâmplarea l-a cam ascultat.

Atât despre cei 40 prefăcuţi în cadavre, la Timişoara, în 17 decembrie 1989 şi apoi în cenuşă risipită pe canalele de la marginea Capitalei.

Teregova – Kentuky

Blugi căptuşiţi. Pulovăr greu. Încălţări botoase, cu talpă dublă. E din Teregova. Îi spun că tata-i iablanicean. Zici că se bucură de întâmplare. că, adică,-s vecini. Habar n-are că un consătean, Nicu Popa, pomeneşte de „o virgulă pusă în scârbă de Texas-ul dosului tău”. Ţăranul tot ţăran. Adriana-mi șoptește că, după atâta linişte, o să ne umple urechile cu poveşti. Îi dau dreptate, fără să fac vreun gest. Când deschid, în gând, gura, începem prin aceleași lucuri. Noi am plecat spre sârbi. noi am avut aranjamentul la Maribor. noi am ajuns în lagăr la Treiskirchen. Și cu şoferia, cum a fost cu şoferia. Păi, în armată, mulţi zi, că armata-i aşa şi aşa, da’ meseria-i meserie. Acuma alta-i problema. Ce să fac dacă-s bătrân, nu se prinde engleza de capu’ meu, am 52 de ani. Mulţi înainte. Dar la armată. Lasă armata, mai rău a fost după, că tot la pădure și pe şantiere. Și nici nevestele nu se adaptează (vreo două m-au lăsat). Da’ de ce. Nu mai întrebareţi aiurea, muierea-i muiere, ce zmău. Bine-bine, însă copii-s legătura, se mai învaţă ele naiba și cu absenţa bărbatului, chiar le convine, fac pe nebunele, ce să-ţi spun, sacrificatele – le-ar prii oare fete bătrâne? Nici vorbă. O amestecă, o suceşte. Las’ că-i bine, nu mai insistareţi

domnule. Să vezi mata pe cei doi băieţi din Bacău, numa juma din anii mei, să zici că moldoveanu nu se descurcă. Da, vă spuşăi, 52 de ani am io, ei la jumătate adică amândoi cât mine, limba lor umblă mai repede aşa că d-aia-s taximetrişti în Los Angeles. O nu ţi-am spus că-n armată m-am învăţat cu şoferia. El pălăvrăgeşte despre armată şi şoferie, iar eu mi-aduc aminte de tractoristul cu care am călătorit în firobuz (un troilebuz timişorean, numit aşa pentru că l-au instalat meşteri italieni). Tractoristu-i cu nevasta, cu o vară dă la oraş și cu fătuţa care-o buctat (= picat, căzut) la izăment la economic, el vrea să le ridice moralul femeilor, vede un automobil-şcoală încercând să se strecoare pe lângă firobuz, îşi împinge, cu gestul tipic, pălăria pe spate şi exclamă de-a dreptul înveselit, dorind să-i aducă sub ascultare pe toţi firoscoşii de pe platformă: „Mă şcolarule, slab te aperi!" Dar, dezamăgit că ăia se trag, adică nu participă, cade instantaneu în apatie, mai glumind un pic sub privirile dezaprobatoare şi necăjite ale părţii femeieşti ce depinde de el. Şi uite că, din idee-n idee, sunt obligat să mă gândesc la gălăţencele venite în vizită la Timişoara, indignate că aici gogoşii-s numiţi langoşi – langoaşe, vor zice ele, hotărâte să apere puritatea limbii şi a produselor, ce urât, ce urât, şi din gălăţeancă-n gălăţeancă, o să-mi răsară nainte nevasta uriaşă a fotografului, mâncând cam mult, dar bând vin cu măsură, ea-mi spune între două înghiţituri (ne aflăm în oraşul Cluj – frumoasă anticipaţie pentru aşezarea la putere a lui Funar) că e prea de tot ce se întâmplă, prea multe căsoaie ungureşti – Dar grecii şi turcii de la voi, mai apuc să-i zic înainte de-a mă cuprinde criza de sughiţ. Sughiţ şi acuma, în trenul de Viena, am încălţări noi, dar cam subţiri, e martie, însă frig pentru anotimp. Pe el nu-l interesează Galaţiul, îl râcâie Bacăul. Ca s-o dăm p-a dreaptă

(n-ar fi bine s-o ţinem langa cu Galaţiul, se va găsi unu să spună că avem ce avem cu „oraşul roşu”, care nici măcar roşu nu-i, ’re-aţi ai dracu’ de timişoreni, că din cauza voastră), deci, cinstit vorbind, şi reciproca-i adevărată, să ne amintim de femeia cu aspect de adolescentă cu care-ai făcut conversaţie la ieşirea de la Acvariu, la Constanţa, în timp ce vă aşteptaţi progeniturile, ea îi născută într-o suburbană a Timişoarei, o venit la socri şi le-o pus muzică d-a faină, da ăia or răspins-o, că nu le place numa d-a oltenească – dobrogeană sau muntenească, încerci tu să corectezi, tot un drac, zice fătuţa d-acuma muiere şi-ţi pune melodia preferată, ca să vă distraţi până ies ăi mici, aşa că băiatu’ cu ouăle zdrobite se strofoacă din **cas**: „Mândro,-ţ spun să nu aprobi/ Ca să fim ca şi doi robi/ Eu mă rog către iubire/ Să nu plângi prin cimitire!!!”). Pe el nu-l priveşte nici Constanţa. Ce să fac dacă-s bătrân şi nu mi se mişcă limba-n gură – degeaba am plecat înainte să pice Ceauşescu, nu progresez, ce să fac. Da, da, din armată-i şofer, nevestele s-au obişnuit, adică nu prea, ultima s-a enervat că pe el, aproape moş, l-au concentrat şi l-au dus la Canal să-i facă monument lu’ dictatoru, cum să hăndrălească, iar ea şi cu copiii lui şi cu copiii ei şi cu copiii lor, hâ-hî, iar el cu putorile – s-a săturat. Cum s-a săturat şi el de nevastă, de pisălogeală, de mizeria de la Canal, mai bine plec în lume. N-a fost la prima tentativă. cu cinci ani înainte l-au prins deoarece s-a orientat prost. a trecut Dunărea de la Orşova la Orşova, hâ-hî. Ştii mata, malu-i înşelător. şi a urmat un an de puşcărie. Să nu crezi că America-i raiu. dar nici departe de el nu-i. Îs rezident, hă, ce zici. Dacă n-ar fi capu’ ăsta greu, aş prinde **giob** mai bun, alta ceva-i când ştii limba, ce vreţi, la 52 de ani nici voi n-o să fiţi mai tari. Şomeri la americani îs doar puturoşii şi fandosiţii. lui nu-i e teamă. oricând găseşte un giob. chiar dacă nu aşa

bun ca al băcăoanilor. A lucrat şi va mai lucra pe tracuri (truck „camion”) de-alea lungi de nu se mai gată. face de două-trei ori pe lună, dus-întors, drumul Los Angeles – New York. deci de la Pacific la Atlantic şi înapoi. A dracu’ patron spaniol. te sforţează. da’ te şi plăteşte. la volan eşti dublat, chiar triplat de portoricani, de mexicani. uneori de tailandezi. Traseul i-a intrat în sânge. Arizona New – Mexico Oklahoma Missouri Kentucky etc. He, dac-ar şti limba, ar belengheri şi el mai mult, ca tinerii moldoveni, prin Los Angeles. Şi dacă eşti bătrân şi nu prinzi giobu pe care-l speri, de ce te mai duci înapoi. Nu fireţi copil, domnulie, că te văd aşezat şi cu câta cap. La ăştia, la americani, libertatea-i libertate şi viaţa-i tare bună şi pentru ăl mai prăpădit. (Încep să fredonez în gând: Tace, tace, Sănătace, Tace, tace, Libertace). cică nu-l deranjează că stă în cămăruţă cu chirie. laolaltă cu doi puşti. Într-un oraş satelit al Los Angeles-ului. la 52 de ani. când ar trebui să fie cu familia. şi să grijească de nepoţi. Iacătă-l cum se întoarce de la câte un chefuleţ (rar, domnule, nu-mi permit şi n-am posibilitatea să mă-ntrec cu gluma), către dimineaţă (nu le agreez, că mai bine pun banu în cârpuţă) şi la 52 de ani trebe să fii cu grijă, că nu ştii cum te lasă încheieturile) şi, spre deliciul ortacilor, face năsărâmbe, comegii – uite-l cum simulează că se culcă lângă acel vagabond inofensiv adormit cu ţeasta rezemată de tomberon, la gura metroului. După aia iar intru-n muţenie o săptămână-două. îmi văd de giob. mă concentrez. nici limba n-o pot câştiga. tac zile-n şir. doar dacă fac vreun semn la partner. la ăi cu care am treabă. Oare nu era mai bine la Teregova. Lasă dumnieta Teregova, îi vine vremea când n-oi mai putea. I-am umplut de bani p-ăi mei d-acolo. le-am luat tractor. le-am dat şi pentru altele. căzan de fiert răchie. nunţi. căpară (= avans) pentru casă. oi de rasă. fâneaţă lângă

pădure. (încercând astfel să suplinească lunga absenţă). Să fii sănătos câţi bani le-am dat. A vrut să-l ia cu el pe băiatul cel mare, navetist pe ruta Teregova – Caransebeş, dar ăla n-a avut coraj. E învăţat să şi piardă: la Reşiţa, în piaţă, l-a întâlnit pe cel pe care-l împrumutase cu 3.000 $: l-a privit lung-lung, nu i-a zis nimic. Îmi cer scuze. poate că brânza de Teregova din portbagaj îi cam aspră. deranjează la nas. O duc la un prieten ce stă aproape de Prater. rămân la el o lună. nu mi-i grijă că pierd giobu. găsesc eu altu păcatu-i că nu mă mai pot învăţa cu limba asta încâlcită. că mi-ar merge şi mai bine.

Coboară elastic la Wien Westbahnhof, fără să uite bocceaua cu brânză.

III.

Falsul vienez

Viena – Băile Herculane – Istanbul

1798. Prin Media, prin baiele lui Hercules, poartă între Europa şi Orient, îşi urmau drumul, în ambele direcţii, soli cu ochii-n patru, spioni cu misii diplomaticeşti, femei misterioase, creştini turciţi, tătari botezaţi.

Înalta doamnă poposită de la Beci (= Viena) a sosit într-o caleaşcă magnifică, trasă de patru cai uriaşi cu îndârjită potenţie. O adevărată locuinţă pe roate, cu dormitor, bucătărie, sufragerie, şpais, alles in Ordnung. Plăti vama cu bancnote noi, primi cevita (=chitanţa) cuvenită. Sluga, în uniformă de iagăr (= vânător) tirolez, n-o scăpa de sub observaţie, a tras la lust-haus, iagărul tot după ea. Dacă mărturia preotului militar (feld-caplan) e corectă, dânsa apăru după spanişer-vand (= paravan) în timp ce tunica îi luneca de pe trup, goliciune orbitoare stricată doar de plezura (= rana) de-a stânga pieptului, „fântânel de petec

negru”. Înalta doamnă iagărul şi-l trimise cu scrisoare întocmită în turca osmanlâie la Pasmangi Oglu Efendi, ca apoi chiar să-l întâlnască dincolo de palancă, în cetăţuia de peste munte, cum i-a raportat căpitanul Hönig gheneralprinţului Lotringen. Dumneaei frecventa dimineaţa băile, dar suporta cu greutate putoarea lor, aşa că recurgea la câte o priză de afion ca s-o întărească şi s-o ţină veselă. Numai după ce s-a retiruit către Beci, acel popă a aflat cu perplexitate că în faţă i-a stat o hof-damă, însăşi femeia lui Schütz, ausvertigher minister chezarocrăiesc.

*

1953. Gara Băile Herculane. Abia încăpem în trăsură. Nu mai ştiu cine mă ţine în braţe. În ultimul moment se agaţă pe scară o arătare de la care n-o să-mi desprind ochii, un fel de muiere cu obrazul smochinit, părul-perucă ivindu-se de sub joben, straie bărbăteşti, iminei în picioare. Lumea îi zice Lăzărică, moşul pomeneşte de tagma scopiţilor, birjarul turc înjură nemţeşte („mort saperment”), învârtind primejdios biciul deasupra capetelor. Când coborâm, moşul ne arată căfana (= cafeneaua) unde a trebuit să petreacă o noapte întreagă cu secretara lui Theohari Georgescu ca să-l scape din încurcătură pe unchiul care era „comprimat”. Mama bâzâie confuz, să nu fie auzită, dar să se facă totuşi înţeleasă, adică ce mare scofală-i să bei toată noaptea şampanie din pantoful unei târfe ce minte că-i în slujba marelui mahăr de la partid.

Ne ducem la Peştera Hoţilor, la Dom Kirche, mâncăm salam pe o bancă şi aşteptăm să se facă ora de tren. În scurta călătorie de întoarcere, moşul îşi va da drumul – Lăzărică, copil de suflet al unui bogătaş din Ada-Kaleh, şi-ar fi petrecut tinereţile servind ba la haremuri din Istanbul, ba la case de toleranţă (ce or fi alea?) din Viena, dar la bătrâneţe aţa l-a

tras iarăşi încoace, la mijlocul distanţei, acolo unde trupele conduse de comandirere gheneralii imperiali lansau şturmuri pe viaţă şi pe moarte asupra seimanilor şi nefirilor, fiind arbitraţi adesea de ceata vreunui aprig harambaşă local; acolo unde vâna sângelui său stricat, primit de la un Vârlă, o Mileva, un Agasân, îl readucea asuprindu-l cu aspră putere…„Ăsta nu şi-a mişcat niciodată fundu' de muierotcă de pe scamnele Herculanelor”, o să protesteze buna, punând astfel capăt încă învălmăşitului mereu impuls de a fugi de acasă.

*

Viena, februarie 1934. Grevă generală. Armata pune canoanele pe casele muncitorilor. Deşi prezent în oraş, scriitorul nu vede şi nu aude nimic. El conchide că revoluţiile moderne „se desfăşoară numai în câteva puncte, foarte puţine la număr, pierdute în spaţiul uriaş al unei metropole moderne şi rămân de aceea celor mai mulţi locuitori cu totul necunoscute”.

*

Timişoara, noaptea de 21 spre 22 decembrie 1989. Bucuroşi de veştile din capitală, dau telefon prietenului din Moldova. Îl scol din somn, nu pricepe nimic. Mă simt vinovat şi ridicol. Nu-i niciun bai. Mâine vom avea o revoluţie la televizor.

Mică bibliografie: Nicolae Stoica de Haţeg. **Cronica Banatulu**i; Ştefan Zweig, **Lumea de ieri.**

Kafka şi Ciucurel

Banatul n-a dat un Eminescu, un Arghezi, nu Rebreanu, Ladea nu se poate cumpăra cu Brâncuşi, nici Filaret Barbu cu Enescu. Slavici însuşi aparţinea mai degrabă unei regiuni de interferenţă. Această lipsă de palmares ar putea alimenta

teoria – cam simplistă – că zonele cu medie culturală ridicată nu sunt prielnice răbufnirii vârfurilor. Explicaţiile, desigur, trebuie să fie mult mai nuanţate.

*

Au existat aici, mai mult decât în celelalte provincii, ţărani orgolios autoinstruiţi (vezi frecvenţa poreclelor de Domnu', alu Domnu', Fişcalu, Tărfălogaru), tinzând să-i concureze paşnic pe „intelectualii” cu ţidulă, pe când aceştia din urmă, ca domni ce se aflau, căutau să fie cât mai „populari” şi le făcea plăcere să literaturizeze „dialectal” în exces, pentru a demonstra că nu și-au uitat originile şi pentru a se bucura de acest fapt.

*

Prosperitatea economică, acel „tot Banatu-i fruncea”, nu a fost întotdeauna un sfetnic bun pentru mentalităţile ce au propulsat tentativele artistice ale ţinutului. Pe lângă **ocoşeală** (simpatica încrezoşenie), paradoxal, o cuminţenie prea pronunţată, din dorinţa de a nu deranja echilibrele îndelung aranjate; apoi o **coloare**, un pitoresc facil, menit să te îndepărteze agreabil de problematica vie și adesea contorsionată.

*

În alt unghi al fostului imperiu, sărmanul domn Kafka rupe logodna cu Felice, după ce s-a constatat „plaga din plămâni” şi se mută la ţară, în casa sorei sale Ottla; el notează la 8 octombrie 1917 impresia că ţăranii sunt „nobili care au evadat în agricultură, unde s-au aranjat atât de înţelept şi umil, încât s-au acomodat cu totul şi sunt apăraţi de orice griji şi nesiguranţă până la moartea lor fericită. Cu adevărat, ei stăpânesc pământul”.

*

Gazetăria făcută de emancipaţii ţărani bănăţeni –

extrem de combativă, purtând expresia nemulţumirii faţă de prestaţia politică a partidelor tradiţionale. De unde şi încrederea în capacitatea de a se organiza şi conduce singuri, pe criterii „de breaslă”. Idee de sorginte „nemţească”, apuseană adică, venită pe traiectele belşugului şi deschiderii, şi nicidecum ţinând de filosofia cazanului (izolaţionistă, înverşunată şi mutilantă), promovată de comunismul asiatic.

*

Voga extraordinară a doctorului Rudolf Steiner în preajma primului război mondial. Pagini neaşteptat de incisive ale aceluiaşi Franz Kafka (**Jurnal**, 1911 – versiune românească: Mircea Ivănescu). „În cabinet încerc să exprim o umilinţă pe care n-o simt, căutând un loc cât mai ridicul unde să-mi las pălăria…” Jiletca omului care a dat planetei ştiinţa spirituală, având un negru magic în serile conferinţelor, se vădeşte lustruită, prăfuită, pătată. Căutând să-şi interpreteze magistral rolul e obsedat de a-şi pironi partenerul cu privirea. Aprobă din cap, „gest pe care-l consideră după cât se pare un adjuvant ca să se concentreze mai bine. La început îl stânjenea un soi de guturai tăcut, îi curgea nasul, îşi tot înfunda batista adânc în nas, cu un deget pe fiecare nară”. Şi, în acest punct aparent nesemnificativ, observaţiile se opresc.

*

Am găsit cartea antroposofului, n-o să credeţi, în casa lui Nicolae Peia, plugar din Şoşdea, dar în acelaşi timp „compozitor poporal, dirijor de coruri şi fanfare”; e scoasă în 1943 la Editura „Lumina” din Timişoara. Instructorul de formaţiuni muzicale a fost bun prieten cu Ioan Ciucurel, consătean, ţăran şi el, absolvent a 7 clase primare, la rândul său temut publicist, însă şi scriitor autodidact. Au întemeiat împreună, în perioada interbelică, un club steinerist,

frecventat de mulţi membri ai comunităţii, spre supărarea preotului din localitate. Dacă acela le-a azvârlit într-o predică avertismentul său, peste câţiva ani comuniştii s-au arătat mult mai tranşanţi.

*

Ce putea să-i atragă pe nişte cuminţi lucrători ai pământului la acest gemischte (melanj) de religii și „filosofii”? Părintele Bohariu s-a mâniat degeaba, ei rămâneau creştini, doar că resimţeau în felul lor lipsa, ca nişte oameni ce mergeau cu gândul mai departe decât babele şi moşii din stradă, unei învăţături care să contracareze ofensiva spurcată a materialismului ateu, cel răpitor de speranţe. Ciucurel este chiar autorul unui straniu product – **Transformarea**, „roman din vremuri mari” (Timişoara, 1931, Tipografia „Rapid”, Str. Gh. Lazăr 12), abundând în intruziuni rudolfsteineriste nu prea abil servite (în vreme ce trenul îi poartă pe ostaşii imperiului polietnic spre Munkács, spre Przemysl, spre Stryi, sau în acompaniamentul necontenit al șrapnelelor din grodekurile primei bătăi mondiale), dar, totodată, construit pe câteva din ideile antroposofului născut la Kraljevac. „Omul este cetăţean a trei lumi, zice Steiner. Prin corpul său aparţine lumii pe care o percepe cu acest corp; prin sufletul său îşi clădeşte propria lume; prin spiritul său i se revelează o lume superioară celorlalte două”. Spiritul, în răgazul dintre întrupări, trăieşte în propriul domeniu, unde-şi dezvoltă facultăţile şi scopurile ca urmare a experienţelor din vieţile sale anterioare, pentru ca din nou să le strămute în lumea pământească… Şi dulcele talmeş-balmeş, organizat habsburgic, continuă cu înţelepciuni din Vedanta, din apocalipsa lui Ioan, cu armonii keppleriene.

*

Paorele (der Bauer „ţăranul”) de lângă Gătaia a ambiţionat să scrie nu un roman ţărănesc, ci, mai degrabă, al unui intelectual la prima generaţie, având la îndemână modelul prozei sămănătoriste, precum şi cel al literaturii senzaţionale, dar şi suflul istorisirilor de la moară sau de la căzanul de făcut răchie, aşa că a face distincţie între efectele autentic naive şi naivităţi devine o operaţiune hazardată. Eroul are presentimentul unei mari transformări, în întreita întrupare a lumii văzute, a sufletelor şi a cerurilor; pare să moară pe câmpul de luptă, pentru a se reîntrupa, aşa cum cere Herr Doktor Steiner, mai întâi ca prizonier, apoi ca participant la apoteoza eliberării naţiunilor. Finis Austriae – 1918.

*

Iarăşi Kafka: întâlneşte două fete la piaţa Venceslas, o cercetează îndelung pe una, dar îşi dă seama prea târziu că trebuia să se oprească asupra celeilalte („părul îi era frumos într-un anume fel, acum uitat”). Un bătrân care fluieră, nasturele de pe mâneca rochiei unei tinere, „gestul viguros cu care o fată voinică îşi întorcea capul într-o parte”.

*

Momente excelente, probabil involuntare, în romanul lui Ciucurel (exagerez când îl întrezăresc uneori pe Sorin Titel?):

· „Cele spuse de dumneavoastră sunt cam prea afunde, domnule majur, zise Drăgodan”.

· „Şi peste puţin timp el se vindecă de boala temerii, cum şi de hipocondria care-i făcea închipuiri că-i încetează bătaia inimii.”

· „Ţine-ţi fleanca, măi Balogh, şi îţi înghite păţaniile cari nu mă privesc!”

· „Doar nu eşti morfinoman, să faci năsărâmbe de

acestea în vis?”

· „Așaa? Pentru tine asta-i suferință? Ai venit la mine după ce ai beut alcool și te-ai îmbuibat de mâncări…”

· „Nu plec! Din contră, mă fac comod, dragă, și-mi depun șpențerul…”

· ”… un țipăt sfâșietor, melodramatic răsună în micul oficiu de la sat…”

· „Apoi izbucnesc în râs copilăresc, pe care din nou îl stopează…”

*

Franz Kafka şi Ioan Ciucurel au murit amândoi de tuberculoză. Primul – într-un salon de spital, smulgându-şi perfuziile, al doilea – podidit de o hemoptizie, într-o căruţă ce-l ducea de la gară în sat. Kafka l-a cunoscut pe Steiner, Ciucurel doar l-a admirat.

„Piaţa satului, pustie în puterea nopţii. Înţelepciunea copiilor, animalele care au luat-o în stăpânire. Femeile. Vacile păşind cu aerul cel mai firesc prin piaţă. Canapeaua mea întinsă aici peste întreaga câmpie”. (Kafka).

„Linişte. Ploaia cerne atât de fin, încât crezi că e rouă. Ies oamenii de la biserică şi pleacă încet, îngânduraţi, spre casă. O atmosferă greoaie ca de plumb pluteşte în lume şi-i apasă în suflet. Fiecare din ei este copleşit de sentimente stranii și nedeslușite”. (Ciucurel).

În căutarea lui József Attila

Citisem undeva, nu mai ţin minte unde, că sora vitregă a lui Jószef Attila ar locui în Plopi. Am pornit-o (sunt douăzeci de ani de atunci) spre marginea Timişorii. Nu m-am putut opri să nu dau o raită prin vechiul ştrand. Urmele „căsuţelor de duminică” împotmolite în vegetaţie îmi întărâtau melancolia. Făceam pregătiri pentru tristeţi şi mai mari, deşi nu ştiam pe ce să mai contez. Am străbătut

aproape în goană drumurile dintre terenurile agricole, privind absent la cei ce, în haine de oraş, scormoneau pământul cu unelte primitive. Pe când intram în satul devenit cartier al urbei şi mă întâlneam cu inşi ce aşteptau să fie salutaţi, suprapuneam încă imagini prinse cu câteva minute înainte, în zona din spatele uzinei electrice: un câine cu aspect de lumpen-proletar şi cu lătrat de alcoolic zbătându-se vag, scârbit de scurtimea lanţului, în cuşca improvizată dintr-un butoi de metal, prăvălit şi fără fund; căruţa cu coviltir, de sub care se ghicea frământarea unei perechi – el, bărbos peticit, isus degenerat; ea, adolescentă pofticioasă şi temătoare; şi nu reuşeai să spui dacă precumpănea hârjoana sau chelfăneala sau furorile amorului; strania înfruntare de pe buza şanţului dintre un juncan plin de incuri şi un ţap stufos (căderile sportive ale caprinului şi revenirile-i demne, chiar îngâmfate); şi alte minuni depistabile doar la o aruncătură de băţ de centrul simandicos.

Acel miros îngemănat ce-i plăcuse atât de mult: fumul fabricilor din Csépel şi izul amărui al pământului răscolit.

M-am învârtit o vreme, fără să-ntreb nimic. Când m-am oprit, hotărâsem să mizez pe combinaţii aflate în egală măsură sub semnul dirijării şi al inspiraţiei. Am ales o casă ca pentru pitici (şi astăzi mi-ar fi greu să precizez dacă era pe strada Deta ori pe Comsomolului ori, de ce nu, pe Jules Verne), plăcându-mi poate şi broasca enormă din piatră ce împrăştia două jeturi consistente peste puzderia lalelelor şi garoafelor.

Preumblarea pe înălţimile Budei, izvorul ţâşnind din căpăţâna de porc cioplită în stâncă (şi locul se chema chiar „Disznofö”); fusta brodată cu flori de nu-mă-uita, lălăituri de pahar, trunchiul doborât.

Aşa cum trebuia – o babă oarbă cu pisica în poală bâlbâind în ungureşte şi-n româneşte: „Nics anyám, nics apám, nics anám, nics apám…El o rămas copil mic, atâta de mic, o rămas copilu' mic…”

Am făcut imediat o legătură greşită sub influenţa lecturilor mele puţine despre poet. N-aveam de unde ști că nicicând cei doi fraţi n-au stat faţă-n faţă – și chiar dac-ar fi stat, nu s-ar fi recunoscut ca atare, căci au fost crescuţi de familii diferite, dar elementul decisiv consta în faptul că – mai mult ca sigur – nu exista nicio legătură de sânge între bătrâna de aici şi revoluţionarul cu privirea pierdută în utopii și cu auzul sedus de vocile admirabile ale viitorului. O pistă falsă, servită de argumente mediocre şi totodată teribiliste. E adevărat că, în ultima fază a suferinţei, József Attila, căruia i se mai zicea şi Pișta, s-a crezut prunc, că un poem al lui (*„Spinarea ţi-o curbai deasupra troacei,/ Cum o-ndreptaşi în hău de copârşeu?!”*) din anii de pe urmă, încărcat de iubirea beteagă şi de resentimente insuportabile faţă de răposata mamă Porbála, deci poemul își năpustea cadenţele în concordanţă cu zbaterea porţii în miniatură, pe care o subestimasem şi pe care nu avusesem priceperea s-o închid cum trebuie: *„Te zvârcolişi să nu exiști/ ca astfel să mă nărui tot/ Curveşte m-ai îmbrobodit/ crezând c-o să trăieşti pe veci/ Ai șters-o ticălos, lăsându-ţi/ fructul durut şi încă pleci, ţigancă hoaţă şi parşivă/ ce-alintul, sadic, şi-l retrage. / Fiul cu saft te-ar sudui/ dar iacătă-l zobit cum tace”.*

Oarba se smiorcăie insuportabil: ies, părăsesc uliţa (Comsomolului sau Albăstrelelor), intru pe neaşteptate în István-ut. La numărul 11, tipografia „Poporul român” a lui Dimitrie Birăuţiu; în jurul câtorva ciocănaşe cu ţuică bănăţeană, şapte-opt ţărani şi vreo doi domni ardeleni din Parlamentul de la Budapesta. Patronul tocmai povesteşte

cazul interesant al unui vânzător de ziare, talent promiţător ce rimează cu uşurătate în limba maghiară și, în timp ce vorbeşte, se uită pe fereastră, arătându-l auditoriului chiar pe cel în cauză, care-i născut (şi aici e ciudăţenia) din tatl român de rit greco-ortodox, însă nu mai cunoaşte limba paternă, iar povestitorul, Birăuţiu, l-a ştiut pe părintele adolescentului, originar (din întâmplare) ca şi el din podgoria Aradului, degeaba tânărul îşi zice Jószef Attila, numele său adevărat e Ştefan Iosif Rista, şi tipograful deplânge că un fiu atât de dotat al naţiei s-a înstrăinat definitiv de ea. Băiatul pe care-l cheamă ca pe regele hunilor, împovărat de maldărul de gazete, are timp să arunce o privire mirată spre geamul cu perdeaua dată în lături, de unde bărbaţi în toată firea par să-l studieze, nu se ştie de ce, cu atenţie. Peste numai câteva luni, căutătura sticloasă de nebun a lui Demeter bácsi îl va însoţi printre gratiile spitalului „Lipotmezö".

Sunt în birtul din Plopi, cu o halbă în faţă. Băutorii localnici mă privesc cu ciudă și un pic batjocoritor. Așa trebuie să fi fost şi la cârciumile de lângă Vermezö, unde se învârtea uica Iosâm, acolo găseai slănină afumată, ceapă, ardei iuţi şi vin roşu la trei sferturi. Da, un plus de pitoresc şi ceva aducând a opulenţă. Acest unchi al meu, om mic de stat, dar extrem de energic, pretindea că participase la revoluţia roșie a lui Kun Béla. La cafeneaua Emke s-a împrietenit cu un piccolo, un tizan, deci tot Jószef, dar se pare că ăsta era numele de familie, ceea ce n-a împiedicat să fie porecliţi Ioji ăl mare (uica) și Ioji ăl mic (celălalt) şi acest Jószef s-a dovedit un băiat inventiv și curajos, el aducând mari servicii autorităţilor revoluţionare, dar și sieşi, căci şparlea cu dexteritate cărbuni din gara Ferencváros şi făcea rost de câte un crap pe cinste din hală: era un tip ce, fiind român,

nu-şi mai ştia graiul (deoarece fusese crescut între maghiari) şi deplângea acest lucru, însă până la o limită, căci deodată se înfoia şi zicea că o să devină un al doilea Petőfi, ba chiar mai mult, un poet cum Ungaria n-a mai avut. Şi intrând trupele româneşti în Budapesta să dea gata revoluţia, uica a picat pe mâna unor ofiţeri răi, care l-au bătut, că de ce i-a trebuit lui, român, răzmeriţă ungurească – şi l-au azvârlit oficialităţilor maghiare, acestea înfuriindu-se la rându-le că de ce se bagă el, român, în treburile lor. Până la urmă s-a întors în România devenită Mare, cu obligaţia de a se prezenta săptămânal, ca instigator periculos ce era, la jandarmul din satul lui de baştină. Ioji cel mic, însă, n-a venit în ţară, a rămas să-şi continue destinul la Budapesta.

Las berea pe masă. În jur se conversează în româneşte şi-n ungureşte. Prind s-o mai văd bâjbâind pe uliţă pe presupusa soră a poetului – globii agitaţi stau să i se reverse din orbite.

„Din ţeastă ochi-mii ies – şi mi se bagă/ De minţile-o să-mi pierd nu mă zdrobiţi!/ Să mă stopaţi decis, cu mâna dragă, / În cruci tot corpul mi-o căta, să ştiţi,/ să nu m-ameninţaţi cu sănătoasă Vlagă – / lăsaţi-mă-n genunii pedepsiţi!/ Al nimănui îs astăzi pe pământ/ şi-avere n-am: permiteţi-mi să gat,/ să isprăvesc cu eul ce mai sunt,/ să văd şi rândul ăsta terminat”.

O iau spre oraş. Parcă mă întorc dintr-o expediţie lungă într-o ţară îndepărtată, ca şi atunci când, elev de liceu, am revenit cu clasa din Mehala: „maestrul de arme”, cum îi ziceam (de fapt maistru la atelierul şcolar şi instructor A.V.S.A.P.), pe nume Rista, ne dusese la poligonul de lângă Balta Verde, am tras cu arme Jeco şi, iată, ne întorceam veseli, îmbătaţi de iarba verde şi de suflul începutului de bărbăţie, puşi pe şotii, Rista, uriaş prostălău şi bonom, fiind

mereu calul nostru de bătaie; acela se apăra cu naivitate, invocând înrudirea cu „marele poet revoluţionar ce aparţine în egală măsură României și Ungariei prietene”, noi simulam că-l ochim cu jucăriile de tir, susţinând că mai avem gloanţe pe ţeavă, el replica demn şi-ngrozit „măi băiete, tu eşti abnormal, tragi în mine, tragi în revoluţia socialistă mondială, perforând simultan şi inima popoarelor înfrăţite. Tribunalul militar o să-ţi mănânce tinereţile…”

Habar n-aveam noi ce însemna tribunalul militar, urma să mai aud de așa ceva în timpul stagiului, când maiorul l-a ameninţat pe unul ce fugise să-şi vadă gagica, şi apoi, mult mai târziu, în decembrie 1989.

Dicasterial

S-a mirat întotdeauna cum un artist mare ca Orson Welles a putut rata atât de lamentabil ecranizarea **Procesului.** Chiar instalarea tribunalului în clădirea unui aeroport parizian s-a dovedit neinspirată.

A crezut că oraşul lui are un destin deosebit. Iubindu-l prea tare, îi sesiza micile monstruozităţi, exagerându-le. În sinea sa, de mult se apucase de un film ce se baza pe romanul lui Kafka. A început filmările la Palatul Dicasterial, cu faţadele tratate „în stilul sever al primei Renaşteri Florentine” (Mihai Opriş), dar cu interioare sordide şi sumbre. Cât despre documentare, şi-o începuse cu ani în urmă, resimţind-o pe propria-i piele.

Era duminică pe la prânz. În acel corp de clădire părea să nu mai fie nimeni. Se afla la etajul al treilea. Stătea cu geamurile închise, ferit de zăpuşeala de afară, a cărei presiune o resimţea totuşi prin nesemnificative tulburări de vedere şi de respiraţie. De pe culoar îi parvenea clipocitul apei în chiuvetă. Nu se sinchişi să verifice robinetul.

Îşi bătea la maşină lucrarea de stat. Unchiul său, pe

atunci funcţionar la cooperaţie, i-o îngăduise, cu aprobarea superiorilor.

Pe neaşteptate, fără să ciocănească în uşă, intră paznicul. Pe figura acestuia se instalase o frumoasă perplexitate. Fără un cuvânt, îl prinse de braţ şi-l trase după el, politicos, dar cu fermitate. Străbătură coridor după coridor. Coborâră, ca apoi să urce la mansardă. Mergeau aproape pe brânci. Se opriră în dreptul unei uşi scunde. În sfârşit, omul deschise gura: „Auziţi?” şi năuceala de pe chip i se rotunji cu o nuanţă. Distinse ţăcănitul a zeci de maşini de scris, o bucată muzicală de mare atracţie. Paznicul scoase o cheie. În încăpere nu era nimeni. Direct pe ciment zăceau, claie peste grămadă, abia zărindu-se dintre hârţoage, câteva maşini de scris hârbuite. Îi trecu prin cap: „Am mai citit asta undeva”. De-abia traseră uşa şi zgomotele ritmate se reluară. „Eu mai rămân”, spuse paznicul, şi zâmbetul său era aproape dureros, „sper să vă descurcaţi şi fără mine”.

Reconstitui cu uşurinţă drumul de întoarcere. Ajunse într-un timp record în dreptul biroului din care de-abia plecase. Nişte chicoteli îl reţinură câteva clipe în prag. „Altă năzărire”, gândi. Scutură capul, ca pentru a dobândi aplomb în faţa ciudăţeniilor vieţii şi apăsă clanţa. Chiar pe masa unde lucrase, paznicul făcea amor cu o necunoscută. „Ei drăcia dracului, mi-au împrăştiat toate hârtiile”. „Sper că n-o să mă pârăşti unchiului tău, de altfel sunt ofiţer de serviciu şi în timpul slujbei mele fac ce cred de cuviinţă”, hohoti neruşinat femeia. Rămase cu ochii pironiţi pe coapsele ei vârtoase, care încă fremătau.

Îşi văzu de treabă fără să-i mai bage în seamă, deşi ei continuau să-l provoace cu obscenităţi de doi bani. Într-un târziu, făcând pe supăraţii, îşi luară catrafusele şi-l lăsară în plata Domnului.

Trecură, desigur, ore în şir, dar timpul rămăsese încleiat în punctul amiezii. În somn auzi primul ţipăt şi nu încetă să doarmă la cele următoare. Când se dezmetici, întreaga hardughie horcăia, iar pe ziduri se iviră pete stacojii. Un lichid incolor şi puturos ţâşni din podele. Într-un suflet, ajunse la parter. În ghereta lui, paznicul, cu stupoarea revenită în priviri, învârtea în mâini un cuţit uriaş. La picioarele lui, femeia de adineaori, cutremurată încă de spasme, zăcea într-o baltă de sânge.

Îşi făcu apariţia procurorul de serviciu, aflat în acelaşi edificiu ridicat în urmă cu o sută zece ani pentru a găzdui un guvernământ efemer.

N-a mai reuşit să-şi susţină lucrarea de stat din numeroase motive: în primul rând, spre dezamăgirea rudelor sale, s-a dovedit o fire din cale-afară de emotivă şi nu s-a putut desprinde de acea întâmplare nefericită; apoi au urmat peripeţiile procesului (desfăşurat pe o altă latură a aceleiaşi fatidice construcţii), unde, cu toată apărarea strălucită pe care a susţinut-o un maestru al baroului, nu s-a arătat suficient de convingător şi a intrat cu uşurinţă în pânza vicleşugurilor, întinsă meşteşugit de paznic; acesta, deşi fără multă instrucţie, a demonstrat că un om simplu este adesea mai bine clădit pentru împrejurări imprevizibile, aducând în apărarea sa faptul că studentul a încercat să-i seducă iubita şi că astfel l-a împins spre crimă. La rândul lui, unchiul avu neplăceri la slujbă, pentru că permisese accesul unui străin în instituţie şi pentru că îl lăsase să facă uz de maşina de scris. Se declanşă o anchetă, în cursul căreia se ceru anexarea la dosar a tezei de licenţă cu pricina. Rezultatul nu-i fu favorabil unchiului şi acesta îşi pierdu locul de muncă. Din respectivul necaz i se trase în curând sfârşitul. Nici măcar pe patul de moarte nu mai vru să-şi

vadă nepotul. Mai mult decât atâta, decanatul s-a delimitat la momentul oportun de un element potenţialmente periculos şi a luat măsura disciplinară de a-i amâna cu un an dreptul de a-şi da examenul.

Nu şi l-a mai susţinut niciodată. În schimb, după câţiva ani, pe când stătea singur în faţa unei halbe de bere la „Vaporul”, şi-a amintit ce visase cu puţin înainte de săvârşirea actului care i-a modificat existenţa.

Pe scurt, visul cu studenta strânsă de braţ. El este profesor universitar. Vine la curs cu întârziere. Se autoadmiră din capul scărilor, de data asta pierdut în grupul studenţilor. Ei pun în salut un respect exagerat. Tânărul caută să atragă atenţia ipostazei sale împlinite la maturitate, dar nu reuşeşte. Faptul îl înciudează. Remarcă urâţenia chipului celuilalt, caraghioslâcul costumului. Câteva fete chicotesc. Enervat, profesorul strânge mâna celei mai timide, care nu s-a ferit la vreme şi care nici măcar nu era vinovată. Atunci izbucneşte ţipătul fetei. Studentul îl preia în alt registru, se aşază cu totul în fiinţa ei. Cel bătrân nu e în stare decât să grohăie.

A ajuns să-şi povestească visul de nenumărate ori la te miri cine. Unii râd pe ascuns, alţii se prefac preocupaţi. A uitat să precizeze un singur lucru, după opinia noastră interesant: că visul fusese însoţit de poluţie.

Omul ce a vrut să-l ecranizeze pe Kafka a trecut şi prin alte experienţe demne de menţionat. După ratarea pe plan profesional a urmat cea matrimonială. A revenit pe coridoarele şi în sălile apăsătoare pentru divorţ. Femeia-l preferase pe unul mai arătos şi mai descurcăreţ. La proces, judecătorului îi făcu impresia că tocmai cel părăsit are ceva de ascuns şi că o face cu multă ipocrizie. Îl suci pe toate părţile şi-i ţinu o severă lecţie de morală. Mai spera că

instanţa îi va atribui fetiţa, singura lui realizare, cum obişnuia să spună. „O să rămâi cu fundul gol”, scrâşnea pe sală fosta nevastă, bine înfiptă la braţul amantului, „nici copilul n-o să-l mai vezi vreodată”, iar fata, auzind toate astea, ţipa ca din gură de şarpe, ceea ce atrase admonestările celor mai mărunţi boactări din instituţie. Încă plângând, o târâră în camera de ascultare a minorilor. Plecă în căutarea ei. La o gâtuitură a coridorului, acolo unde arhiva se bomba neaşteptat de mult, cineva îl lovi cu uşa în cap şi-i sparse arcada. Cârdul femeilor de serviciu îi sări în ajutor. Hoaşca de la grupul sanitar îl transportă cu forţa la sediul ei, unde-i aplică pansamente cu hârtie igienică. Se smulse, sângerând abundent, din braţele ei mirosind a urină şi a hoit. Deschise uşi după uşi. Corul copiilor ce urmau să fie audiaţi îl întâmpină cu un refren agresiv: „Taţii afară, mamele afară/ Aici numai noi suntem stăpâni,/ Ne vom lua soarta în mâini,/ Părinţii mai bine să moară”. O fetişcană cu alură de muiere îşi prezentă stigmatele, râie, pecingine, spuzeli. Fugi de acolo şi curentul îl împinse în sala cu cei în zeghe şi raşi în cap. Un cordon de gardieni îi izola de talazul rudelor venite să-i vadă. Feţele celor din boxă şi ale celor de-un sânge semănau în chip izbitor. Chiar şi copiii aveau semnul damnării pe figură. S-a pierdut cu firea. N-ar şti să spună ce a făcut, destul că păstrătorul ordinii s-a simţit ofensat. „Locul tău e acolo”, a strigat acela, iar el s-a trezit pe banca dură, în costumul vărgat.

Adios, Estella!

Îl cunosc pe domnul Dominik Nicol de câteva zile. Şi doar pe cale livrescă. Dar îl cred întru totul atunci când afirmă că „în scurta noastră existenţă, participăm la diferite trăiri, fie în mod activ, fie ca simpli observatori ocazionali”.

Numele domniei sale pare să fie ajustat după

necesităţile Americii. Căci, aşa după cum aflăm din **The International Authors and Writers Who's Who**, Cambridge (1991), s-a născut undeva în nordul Olteniei în urmă cu 63 de ani. A făcut liceul la Râmnicu-Vâlcea, a fost fotoreporter la Agerpres, fotograf la Spitalul Cantacuzino. Din 1968 trăieşte în U.S.A.

Are un trecut de bun băutor, în ţară şi în exil, însă, din păcate, astăzi sănătatea nu-i mai permite îndeletnicirea cu aşa ceva.

Viaţa printre străini nu-i uşoară. Chiar conaţionalii se dovedesc suspicioşi. Popa românesc evită să-i vină la căpătâi într-un moment critic, pe motiv că ar fi gay (de unde o fi scos-o, se întreabă cu firească inocenţă domnul Dominik), aşa că trebuie să recurgă la preotul de la biserica grecească.

Are păreri proaste despre Sadoveanu (să nu ne audă domnul Eugen Simion!) de pe vremea Agerpres-ului (1950-1951), când i-a făcut poze la Ateneul Român împreună cu Mayer Marcu („butucănos, masiv, greoi şi cu obrajii roșii (...) crăpa de sănătate şi de nesimțire?!). Îl citează pe Păstorel: „Sadoveanu-i filo-rus/ Stă cu curu' la Apus/ Ca s-arate – Apusului/ Cum e faţa rusului".

Alt plan: Comunicarea cu lumea de dincolo. Chiar în anul plecării din ţară a avut un vis cu un copil îmbrăcat în costum specific sfârşitului veacului trecut. Întâmplarea îl duce peste trei zile în cimitirul Bellu, unde dezgroapă placa funebră a băiatului din vis, Zaharia Coemgiopolu, mort în 1908. Peste ani, va trimite Episcopiei române de la Vatra (Detroit) o icoană bizantină în memoria aceluia, „as a mark for our dream encounter".

În '86, în faţa hotelului newyorkez Howard Johnson's observă un tânăr „foarte simpatic, foarte atractiv, (...) foarte frumos". Privirile li s-au întâlnit „binevoitor". Domnul

Dominik intră în transă contemplându-l contra luminii. O reverie pur estetică. Respectivul îl abordează cu formula „N-am Myoho Renge Kyoo”. Nu, nu era vorba despre unul dintre nenumăraţii nebuni ai celei mai mari metropole din universul cunoscut, ci de un adept al unei secte budhiste. În zilele următoare, cât pe ce să se convertească şi el la noua religie și să primească „Gohonzon”-ul. Se răzgândeşte în ultimul moment, în loc să se ducă la întâlnire, colindă prin Muzeul de Istorie Naturală, intră în Catedrala St. Patrick, unde se celebrează o nuntă; la ieşire e fotografiat de un băieţel straniu; în final, după nişte ezitări, cumpără de pe Strada 26 un Isus de bronz cu inima în relief încununată de raze.

Roman în roman, viaţa şvabului Mihail Wagner, sculptor bucureştean originar din Caransebeş. Prin ’46 e deportat în Donbas. Ruşii îl pun să facă la sediul raional statuia lui Stalin, balşoaie, 10 metri. Îi dau și un termen: doi ani. Omul fuge, când pe jos, când cu trenul, face pe surdo-mutul, ajunge în ţară cu un lot de prizonieri repatriaţi. Nevastă-sa se încopciase cu altul. Sculptoriţa Miliţa Pătraşcu îl adăpostește o vreme. Un ștab abia făcut îi procură o nouă identitate.

Domnul Dominik e un celibatar convins. În urmă cu zece ani, prietenul său spaniol a vrut să-l însoare cu o presupusă vară de-a sa, Estella, cu 25 de ani mai tânără, călugăriță lângă Madrid. Fată frumoasă, dar dl. Dominik nu acceptă, nici măcar atunci când e momit cu 2000 de $ și când i se spune că va fi o căsătorie de formă, pentru ca ea să poată rămâne în America.

Ce să mai adăugăm? Poate un suvenir: „Am murit/ Și fac/ Fulgerător/ O recapitulaţie/ Zero/ Nimic/ N-a mai rămas/ Din ce a fost/ Trecutul mort/ Și fără rost./ Prezentul

gol,/ Smintit şi ipocrit…”

Bibliografie: Dominik Nicol. **Pe portativul vieţii** (**Jurnal literar**), New York, 1992.

Glonţul administrativ

Lui Danilo Kis, pentru **Cuţitul cu prăsele de trandafir**

Scurta povestire pe care o s-o parcurgeţi s-a născut din lupta inegală a perplexităţii cu o documentare anxioasă. Degeaba o să vă asigure autorul că-i ruptă din realitate, dacă n-o să fie în stare să redea bâlbâielile când în româneşte, când în idiş, când într-o impecabilă engleză diplomatică ale unui ins năucit de caşexie, de fatalitate şi de ramolisment. Albeaţa cearşafului de pe patul de spital ar putea ţine loc comentariului ironic al destinului veşnic hulpav de greşeli şi de osândă, amneziei atât de fructuoase a actanţilor, falsei iniţieri a urmaşilor, ce par să reia de fiecare dată ciclul din unghiul cel mai nefavorabil. Şi n-o să ştie povestitorul nici să creeze impresia acelei rupturi tragice, când omul s-ar smulge, deodată lucid, dar cât de înalt-inutil! tânguielilor aproape animalice și ar roși cu, totuși, neomenească precizie, întorcându-se, pentru a expia la perete: *„Niciodată n-o să le mai spun ce-or să-mi ceară”*. Iar liniştea care ar trebui să cadă ar împrumuta ceva din frigul februarului de afară și sufletul ce s-ar îndepărta, privit prin geamul salonului de spital, ar lua aspectul unui norişor de lucruri spuse, aflat în grăbită destrămare.

ORGANIZAŢIA

Viena, 1930. Belu Zilber, tânăr funcţionar al firmei Nechelis din Bucureşti, coboară degajat din Orient-Expres. Trage la un hotel de mâna a doua. Spre seară, iese la o berărie. Rămâne o vreme de unul singur la masă. Apare un tip cu pălăria trasă exagerat peste ochi. Germana lui e impregnată de un puternic accent vienez: „Nu vă supăraţi,

ați văzut trecând pe aici un băiețandru roșcovan, însoțit de o femeie mai coaptă arborând un costum tirolez?” Belu, de colo: „Adineaori au plecat, dar au promis că vor reveni”.

Parola fiind rostită, cei doi își strâng cu căldură mâinile. Celălalt este colonelul Martin, șeful organizației de spionaj sovietic din capitala Austriei. De unde să știe ei că dintr-un cotlon îi pândește Armand Floroiu, brav agent al Siguranței Generale Române? Totuși Belu ar fi dator să o simtă, altfel cum se explică neostoita poftă cu care golește halbă după halbă, dar și neliniștea ce i se înfige dureros între coaste, spre stânga? Zadarnic o atribuie el oboselii și chiar consumului exagerat de alcool și degeaba încearcă să și-o potolească întărind berea cu un deț de șnaps. Setea îl va însoți și la Paris, unde va înlocui băutura din hamei cu cea din struguri, și pe lungul drum de întoarcere acasă.

BOLȘEVIC ȘI REACȚIONAR

Jilava, 1931. Toamnă mohorâtă. Belu strivește regala în cutia de tinichea. Are încă lacrimi în ochi. Santinela îl scoate din camera de vizite și-l conduce spre celulă. Tocmai a fost să-l vadă Iosef Hechter. I-a smuls promisiunea că o să vorbească neîntârziat cu Profesorul. Mai târziu, tovarășii îi vor reproșa că l-a scos din închisoare legionarul Nae Ionescu. Anchetatorii vor puncta și mai clar, arătând că atunci s-a produs recrutarea sa de către Siguranță. După un timp, Zilber o să recunoască fapta necomisă și chiar va pregăti o frumoasă poveste despre acel moment. Epicul o să-i reușească de minune. „Fii atent și strunește ramificațiile-capcană”, o să-i răsune în cap, și nu va ști, în acea viitoare zi de 20 iunie 1949, dacă e propriul său gând sau glasul lătrat al generalului Nikolski. Da, uite cum se limpezește cadrul și, într-adevăr, omul cu bot de iepure va prinde să spună: *„Ești pervers. Ți-ai ascuns bine crimele. Dar*

noi te vom demasca".

Belu are încă lacrimi în ochi. Ce-o zice santinela? Parcă înciudat de atâta slăbiciune, ia hotărârea ca, odată scăpat de aici, să-l atace sistematic pe Profesorul salvator în **Era nouă** sau în **Cuvântul liber**.

PUNCTUL LUMINOS

Închisoarea Malmezon. Noaptea de 24 spre 25 septembrie 1952. Ploaie rece. A simţit-o când a străbătut în fugă curtea pietruită. Acum nu se mai poate urni. Ciocanele ce-i lovesc căpăţâna cu vrejul căzut vin şi de afară, şi dinăuntru. Iarăşi se scapă pe el. Ce mai contează? Printre bubuituri îl aude pe Vîşiński – *„recunoaşterea inculpatului e o dovadă suficientă a vinovăţiei"*. Simte o dorinţă năvalnică de a mărturisi lucruri niciodată întâmplate. Partidul, văzut cu ochii minţii într-o superbă aureolă de foc, îl mustră tandru şi olimpian cu indexul. Va deveni, din înalte raţiuni, fost spion anglo-american. Dovada: un café-frapé băut cu Ivor Porter la Capşa. *Cauza* cere să fi fost *complotist, asasin şi trădător, agentul ciumei în cartierele muncitoreşti, vânzător al Banatului în folosul Iugoslaviei lui Moşa Piade.*

DE LA BURSĂ LA PENSIE

August 1968. Sediul C.C. al P.C.R. În van s-ar chinui să penetreze aici zăpuşeala verii. Tovarăşul Vasile Patilineţ îl priveşte uluit din spatele biroului său masiv pe omul mărunt, cu faţa forfecată de ticuri, dinspre care se rostogolesc incredibile cuvinte:

„Prea mi-aţi reproşat amarnic că la proces, fie şi cu riscul glontelui, nu am revenit asupra declaraţiilor din cursul anchetei, pentru ca astăzi, cu legea în mână, lege garantată în mod solemn de partid şi de stat, să mă sperii de supărarea unuia sau altuia, de riscul de a pierde procesul sau de oprobriul celor cărora nu le-a fost milă să arunce milioane de

cadavre în noroaiele Dobrogei şi să dăruiască ruşilor pita ţăranilor români de dragul unor sinistre preamăriri şi decoraţii.”

URMĂRIREA CONTINUĂ

18 mai 1970. Bucureşti, sediul Securităţii. Colonelul: „Futu-i în cur pe mă-sa, tov. General, aţi avut dreptate şi dumneavoastră şi au avut dreptate şi colegii de pe vremea lui Alexandru Drăghici. Reabilitat, reabilitat, dar tot spion şi duşman al socialismului rămâne. Aveţi aici transcrierea convorbirii cu Daniel Norman de la **Figaro**, precum şi exemplarul 1 al manuscrisului…” Privirea generalului revine din albăstrimea de-afară şi se lipeşte de un pasaj încorsetat în culori și acolade:

„Într-un târziu am înţeles că socialismul așa cum l-au imaginat Marx şi Lenin nu este posibil decât așa cum l-a aplicat Stalin și că marxismul este un viciu, o boală a secolului…”

În vremea asta, în alt colţ al Bucureştiului, boşorogul Zilber se plimbă prin apartament cu „pas de manej”, evitând deci diagonalele. Dacă cei de la microfoane n-ar căsca gura, l-ar putea auzi pronunţând următoarea sentinţă: *„Culmea machiavelismului este să furi o ediţie rară din Machiavelli şi pe urmă s-o arunci în lada cu gunoi”.*

Bibliografie: Andrei Şerbulescu, **Monarhia de drept dialectic**, Humanitas, 1991